

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Veřejná správa a regionální rozvoj

VNITŘNÍ MIGRACE
V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI
V LETECH 1995 - 2005

Bakalářská práce

Autor: Lucie Šafránková

Vedoucí práce: RNDr. Eva Heřmanová

Rok: 2009

Prohlašuji na svou čest, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

Lucie Šafránková

V Praze dne 22. 4. 2009

Obsah

Úvod.....	5
1 Migrace	7
1.1 Typy migrace	7
1.2 Teoretické pohledy na proces migrace	8
1.2.1 Klasický ekonomický pohled na migraci	8
1.2.2 Teorie lidského kapitálu	9
1.2.3 Push-Pull model	9
1.2.4 Teorie sítí.....	10
1.2.5 Gravitační model	10
1.3 Faktory ovlivňující migraci	10
1.3.1 Peněžní náklady.....	11
1.3.2 Nepeněžní náklady	11
1.3.3 Bariéry migrace	11
1.3.4 Charakteristické znaky potenciálního migranta	12
1.3.5 Vzdálenost.....	12
1.3.6 Opakování migrace	12
1.4 Migrace a její důsledky pro území	13
1.4.1 Důsledky migrace pro emigrační region	13
1.4.2 Důsledky migrace pro imigrační region.....	13
1.5 Vnitřní migrace.....	14
1.6 Hodnocení migrace.....	14
1.6.1 Hrubá migrace	14
1.6.2 Čistá migrace.....	15
1.6.3 Obecná míra intenzity emigrace a imigrace.....	15
1.6.4 Index efektivnosti migrace	15
1.6.5 Index efektivnosti migračního toku.....	16

1.6.6	Index preference migračního směru	16
1.6.7	Bachiho index.....	17
1.7	Vnitřní migrace v ČR	17
2	Vývoj vnitřní migrace v Moravskoslezském kraji v letech 1995 – 2005	20
2.1	Metodika sledování a analýzy	20
2.1.1	Změny členění na krajské úrovni	20
2.1.2	Okresy	21
2.2	Charakteristika regionu.....	21
2.2.1	Kraj.....	22
2.2.2	Okresy	29
2.3	Shrnutí vývoje vnitřní migrace v Moravskoslezském kraji do roku 1995	32
2.4	Analýza vnitřní migrace v daném období.....	33
2.4.1	Salda migrace	33
2.4.2	Migrační proudy uvnitř kraje	34
2.4.3	Obecné míry migrace v kraji	37
2.4.4	Index preference migračního směru	41
2.4.5	Bachiho index.....	43
2.4.6	Důvody migrace	43
	Závěr	48
	Použitá literatura	50
	Přílohy.....	54
	Seznam grafů a tabulek.....	56
	Abstrakt.....	58
	Klíčová slova	58
	Abstract	58
	Key words	59
	JEL clasification.....	59

Úvod

Při výběru tématu jsem se snažila vybrat téma, které je pro současnou dobu aktuální a důležité – vnitřní migraci v mnoha ohledech problematickém Moravskoslezském kraji.

Ke společensky diskutovaným i citlivým tématům patří migrace obyvatel do oblastí nabízejících vyšší ekonomickou prosperitu a vyšší životní standard. Důsledkem je dočasný, často překotný a neřízený rozvoj městských aglomerací na jedné straně, na druhé straně úpadek ekonomicky méně perspektivním oblastí. Tuto migraci je možné podrobit průzkumu jak na úrovni celé ČR, tak i na úrovni jednotlivých krajů.

K tématu migrace je v současné době dostatek odborné literatury, její velká část se ale zabývá zahraniční migrací. Tématem vnitřní migrace se jich zabývá výrazně méně. Základní publikací, která obsahuje přehled migračních ukazatelů a jejich použití, je kniha: PAVLÍK Z., RYCHTAŘÍKOVÁ J., ŠUBRTOVÁ A., Základy demografie. Z dostupné zahraniční literatury je pak důležitou publikací BROWN A., NEUBERGER E., Internal migration a comparative perspective. Tato kniha obsahuje jak teoretická východiska pro zkoumání migrace, tak i konkrétní případové studie. K dispozici je také řada studií a výzkumů zabývajících se vnitřní migrací v českých zemích.

Ve své práci se zaměřím na Moravskoslezský kraj a na jeho vnitřní migraci na okresní úrovni. Toto území jsem si zvolila, protože v posledních letech procházelo a prochází složitým vývojem jak strukturálním tak i společenským. Jedním z cílů práce je zjistit, jestli se tyto změny dotýkaly i vnitřních migračních proudů v tomto území. Dalším důvodem, proč jsem si vybrala právě toto území, je to, že na ně mám osobní vazby a blízký vztah a doufám, že tedy pro mě bude snadnější za hodnotami jednotlivých ukazatelů rozpoznat skutečné jevy a procesy.

Období, za které bude vnitřní migrace v kraji a jevy s ní spojené sledována, je vymezeno roky 1995 – 2005. Tento interval by měl být dostatečně dlouhý, aby se v něm mohly projevit vývojové tendence migrace. Jedná se také o období, kdy v kraji docházelo k zásadním změnám, které souvisejí s procesem transformace.

Cílem bakalářské práce je vyhodnocení vybraných dostupných dat o vnitřní migraci v Moravskoslezském kraji na úrovni okresů a následné zhodnocení vývoje vnitřní migrace. Dílčím cílem je vypočítat změny v trendech vnitřní migrace a dále se pokusit zjistit možné hlavní příčiny těchto změn. Očekávám, že migrace uvnitř vybraného kraje nebude rovnoměrná a objeví se okresy z pohledu vnitřního stěhování přitažlivé ale i neatraktivní a pokusím se zamyslet nad důvody tohoto stavu.

Datové podklady pro analýzu vnitřní migrace byly získány z Českého statistického úřadu. Metodika, kterou budou data zpracována, vychází z interakčního přístupu k regionální analýze. Tento přístup se zabývá pohyby a přesuny osob, hmotných věcí, jevů, informací i finančních toků v území. Interakční přístup tedy zahrnuje i migrační analýzu. Konkrétní použité ukazatele budou blíže popsány v kapitole 1.6. Kromě těchto ukazatelů budou použity i ilustrační grafy a mapky.

Práce je členěna dvě hlavní části, které se dále dělí do podkapitol. V první z nich se nachází teoretická východiska pro hodnocení migrace. Nejprve bude migrace definována a budou naznačeny nejčastější typy dělení migrace. Potom bude následovat představení teoretických modelů, které vysvětlují migrační chování obyvatelstva. Dále následuje zhodnocení faktorů, které mají na migraci vliv, a způsobů, jakými může migrace významně ovlivnit zdrojové a cílové regiony. Za tímto teoretickým úvodem do migrační problematiky následuje přehled ukazatelů používaných k analýze migrace. Zastoupeny jsou zde jednodušší i komplikovanější ukazatele.

Další část se už bude týkat konkrétních hodnot vnitřní migrace v Moravskoslezském kraji. Nejprve bude provedena stručná charakteristika kraje a jeho okresů s důrazem na okolnosti, jež mohou migraci ovlivňovat. V další části této kapitoly pak bude provedena samotná analýza migrace prostřednictvím vybraných ukazatelů a jejich zhodnocení. Závěr kapitoly se bude zabývat důvody migrace.

1 Migrace

Migrace patří k důležitým faktorům ovlivňujícím vývoj území. Její formy a způsoby se během času mění.¹ V této kapitole jsou popsána teoretická východiska pro analýzu migrace a také nástroje pro její hodnocení a zkoumání. V závěru kapitoly je uveden stručný přehled studií a odborných článků zabývajících se tématem vnitřní migrace v České republice.

Migrace je jen jednou z forem prostorové mobility obyvatelstva. Mezi tyto další druhy mobility patří dle ROUBÍČKA²:

- dojíždka neboli kyvadlová migrace například za prací a
- cestování, tedy nepravidelný pohyb.

Mezi těmito formami mobility existují vztahy návaznosti a zástupnosti.

V literatuře je migrace definována jako „změna trvalého pobytu za hranice určité územní jednotky“³ a dále se o ní uvádí, že „je důležitým agregátním resp. syntetickým vývojovým indikátorem interakce celého komplexu sociálních, ekonomických, demografických a ekologických podmínek na straně jedné a aktivně se chovajících subjektů na straně druhé.“⁴

1.1 Typy migrace

Migraci lze podle různých kritérií dále dělit. Nejrozšířenější kritéria bývají lokalizace a důvody pro migraci.

Migraci lze klasifikovat podle toho, zda při její realizaci dojde k překročení hranic, či nikoli. Pojmem vnější migrace se rozumí pohyb přes hranice oblasti, většinou přes hranice státu. Naopak vnitřní migrace probíhá uvnitř vymezeného území.

Podle kritéria příčiny se rozeznává migrace dobrovolná a nedobrovolná. Dobrovolná migrace bývá někdy označovaná také jako chtěná. V literatuře se o ní píše: „Dobrovolná migrace je takové stěhování, které vyplývá z vlastní iniciativy migranta.“⁵

Opakem této migrace je migrace nedobrovolná. V tomto případě není rozhodnutí o migraci svobodné. Nedobrovolná migrace se pak dále dělí na vnucenou, kdy migrace je výsledkem nerovných mocenských vztahů, a vynucenou, která může být důsledkem

¹ NEUBEREGER 1977, str. 12-15

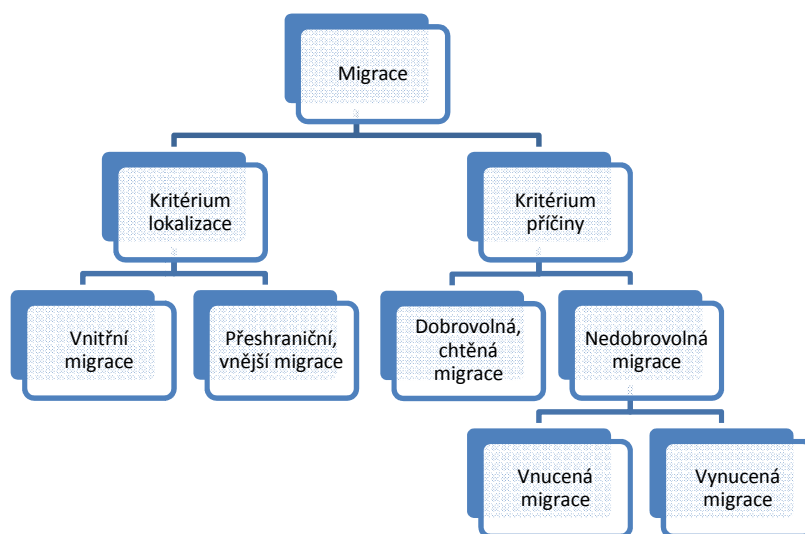
² ROUBÍČEK 1997, str. 257-260

³ PAVLÍK A KOL. 1986, str. 485

⁴ ČERMÁK Z., 1997

⁵ ROUBÍČEK 1997, str. 262

ohrožení jako například živelné katastrofy. ⁶ Nejčastěji se tento typ migrace vyskytuje na mezinárodní úrovni, je možné se s ním ale setkat i na úrovni vnitrostátní.

Obrázek 1 Základní typy migrace, zdroj: vlastní zpracování

1.2 Teoretické pohledy na proces migrace

V ekonomické literatuře je migrace většinou vnímána jako prostorový pohyb pracovních sil. Existuje několik základních přístupů, které migraci vysvětlují:

- klasický přístup,
- přístup lidského kapitálu,
- model Push-Pull faktorů,
- teorie sítí.

Samozřejmě modelů a teorií vysvětlujících migraci je mnohem více, uvádím zde ty nejrozšířenější a ty, které lze aplikovat na vysvětlení vnitřní migrace, která je tématem této práce.

1.2.1 Klasický ekonomický pohled na migraci

Podstatou tohoto teoretického přístupu je pohled na migraci jako na reakci na rozdíly v průměrné mzdě mezi regiony. Pracovní síla se přemísťuje do regionu, který z důvodu nedostatku pracovních sil nabízí vyšší mzdy. Tento pohyb vede ke změně v obou regionech – v cílovém i ve zdrojovém. V cílovém regionu s přílivem pracovních sil klesá

⁶ HENIG D., 2009

rovnovážná mzda, která je výsledkem interakce nabídky práce a poptávky po práci, a naopak ve zdrojovém regionu s odlivem pracovních sil rovnovážná mzda roste. Výsledkem tohoto procesu je rovnovážná situace v obou regionech, jak uvádí MATOUŠKOVÁ⁷. Pojmeme rovnovážná mzda se míní mzda, při které je trh práce v rovnováze - nabídka práce a poptávka po práci se rovnají.

Předpoklady tohoto modelu jsou dokonalá konkurence, dokonalá flexibilita cen, dokonalá informovanost, nulové náklady spojené s migrací a neexistence bariér pro migraci. Jedná se tedy o významně zjednodušený model, který nevysvětluje všechny jevy spojené s migrací, ke kterým v realu dochází.

1.2.2 Teorie lidského kapitálu

Teorie lidského kapitálu se od předchozího modelu liší především zohledněním časového faktoru. Mzdový rozdíl je tu chápán právě i v časovém rozměru jako celkové zvýšení příjmu získaného v průběhu zbývajících let produktivního věku v případě migrace či setrvání v původním místě. Nezohledňují se tu jen přínosy ale i předpokládané náklady spojené s migrací.

Tento model předpokládá existenci nákladů spojených s migrací, jak peněžních tak nepeněžních, a bariér migrace. Mnohem více tedy odpovídá realitě a zohledňuje i individuální preference. Vysvětlení tohoto modelu uvádí například MATOUŠKOVÁ.⁸

1.2.3 Push-Pull model

Model Push a Pull faktorů představuje teorii, která se zaměřuje na faktory ovlivňující rozhodování o migraci. Ty negativní, které člověka vytlačují ze současného místa pobytu, nazývá push a ty pozitivní, které jej táhnou a lákají, označuje pull faktory. K rozhodnutí o migraci nestačí jen negativní vlivy, nutný je i vliv „lákačící.“ O tomto modelu píše například HENIG.⁹ Vnímání a rozlišování toho, zda je faktor push nebo pull je subjektivní. To vysvětluje existenci migračních protiproudů. Tyto faktory mohou být povahy ekonomické, kulturní, politické a také se mohou týkat životního prostředí.¹⁰

⁷ MATOUŠKOVÁ 1993, str. 21-29

⁸ MATOUŠKOVÁ 1993, str. 21-29

⁹ HENIG D., 2009

¹⁰ Migrationguidestudent.pdf, [online], URL:

<<http://www.nationalgeographic.com/xpeditions/lessons/09/g68/migrationguidestudent.pdf>>

1.2.4 Teorie sítí

Teorie sítí se na migraci dívá spíše ze sociologického hlediska. K této koncepci patří i fenomén sociálního kapitálu. Uvádí se, že „daný přístup odhaluje, že migranti generují své sociální vazby na základě příbuzenských, kamarádských, národnostních a jiných sociálních vazeb. Tyto vazby jsou klíčové v procesu rozhodování, zdali migrovat či nikoli. Sociální sítě jsou využívány při migraci k minimalizaci rizik a potíží a fungují jako záchranná síť před případným rizikem.“¹¹ Sítě mohou být lokální i globální. Začlenění do sítě a vybudování si pozice v ní s sebou nese peněžní i nepeněžní náklady, které také vstupují do rozhodování o migraci. Sociální sítě tedy z určitého pohledu mohou migraci zjednodušit, na druhou stranu ji ale také mohou přibrzdit. Více o sociálních sítích uvádí například VALENČÍK.¹²

1.2.5 Gravitační model

Gravitační model vysvětluje migraci, její směr a velikost na základě analogie s gravitačním zákonem ve fyzice.¹³ Model zohledňuje vzájemnou vzdálenost a velikost regionů, mezi nimiž k migraci dochází, a na základě těchto údajů lze odhadnout, jakou silou se tyto regiony k sobě váží – tedy jakou míru migrace mezi nimi lze očekávat.

1.3 Faktory ovlivňující migraci

Migrace obyvatelstva je komplexně podmíněný proces, jehož vývoj je ovlivněn mnoha vzájemně provázanými faktory. V této části se pokusím shrnout ty nejpodstatnější z nich.

V roce 1885 v článku *The Laws of Migration* E. G. Ravenstein formuloval své zákony migrace. Jsou to tyto:

1. „Většina migrantů se stěhuje na kratší vzdálenosti a směrem k „centrům absorpce“.
2. Migranti stěhující se k centrům uprazdňují místa, na něž se stěhují lidé ze sídel vzdálenějších od „center“.
3. Každý hlavní migrační proud způsobuje vznik protiproudu. Není místa s jednosměrnou migrací.
4. Venkovské obyvatelstvo je stěhovavější než městské.

¹¹ HENIG D., 2009

¹² VALENČÍK 2006, str. 1,2

¹³ ROUBÍČEK 1997, str. 273

5. Migrace na dlouhou vzdálenost obecně směřuje do velkých center obchodu, průmyslu – obecně ekonomická motivace migrace.
6. S rozvojem společnosti roste stěhovavost obyvatelstva.
7. Ženy jsou stěhovavější než muži.¹⁴

I když tyto zákonitosti byly formulovány před více než 100 lety, stále v nich nalezneme určité vzorce chování, které se projevují dodnes, a některé z těchto zákonů lze použít při zkoumání faktorů ovlivňujících migraci. Jako základní faktory jsou v literatuře¹⁵ uváděny tyto:

1.3.1 Peněžní náklady

Jedná se o náklady vyjádřené v penězích, které souvisí jak s vlastním přestěhováním osob a jejich majetku, tak i s přípravami před vlastní migrací – tedy získáváním informací a dalšími, jak uvádí MATOUŠKOVÁ.¹⁶

1.3.2 Nepeněžní náklady

Tato forma nákladů se velmi těžko hodnotí, neboť je velmi individuální a vychází z osobní hodnotové orientace každého jedince. Nepeněžní náklady odrážejí vazby jedince na region, na rodinu a přátele, vzpomínky spojené s místem, postavení v současném místě bydliště a další. Patří sem nejen újma spojená s opuštěním současného bydliště, ale i náklady na vybudování vazeb v novém místě. Váha, jaká je těmto nákladům přikládána se může lišit mezi jednotlivci, liší se ale také v různých kulturních prostředích.

1.3.3 Bariéry migrace

Bariéry bránící migraci mohou být různého druhu. Bariéry lze klasifikovat jako sociální, administrativní, psychologické a další. Týkají se například nedostatku informací, předsudků, odlišností v životním stylu a celkových preferencí v životě (například práce vs. volný čas), ale i jazyková bariéra nebo nedostatek bydlení.

¹⁴ CSISS Classics - Ernest George Ravenstein: The Laws of Migration, 1885. [online], URL: <<http://www.csiss.org/classics/content/90>>, vlastní překlad

¹⁵ MATOUŠKOVÁ 1993, str. 21-29

¹⁶ MATOUŠKOVÁ 1993, str. 21-29

1.3.4 Charakteristické znaky potenciálního migranta

Migrace je proces, který vytváří lidé. Nezapojují se do něj ale všichni stejnou měrou, některé skupiny obyvatel jsou k migraci náchylnější, jiné méně. Mezi charakteristiky, které ovlivňují tuto náchylnost lze zařadit:

- věk,
- kvalifikaci,
- dosažené vzdělání.

Migrace má tzv. výběrový charakter. To znamená, že se spíše stěhují lidé mladší, do 30 let, a vzdělanější. Tato skutečnost bývá vysvětlována tím, že mladší lidé mají nižší peněžní i nepeněžní náklady než lidé starší.

1.3.5 Vzdálenost

První zákon migrace říká, že lidé migrují spíše do méně vzdálených míst. Pokud bychom to chtěli nějak teoreticky odůvodnit, nabízí se vysvětlení nižšími náklady – nižší náklady spojené se samotným přestěhováním, dostupnější informace, podobnost území a další.

1.3.6 Opakování migrace

Lidé, kteří se už jednou rozhodli k migraci a migrovali, jsou ochotnější migrovat znovu. Jako příčina se uvádí to, že už jednou přetrhali vazby na nějaké místo a proto je pro ně méně obtížné tuto situaci zopakovat. Navíc si už mnohem lépe dokážou představit úskalí s migrací spojená.

S opakovanou migrací souvisí také tzv. kroková migrace. Jedná se o migrační chování, které probíhá v několika krocích, stěhováních na menší vzdálenost. Příkladem může být stěhování z vesnice do menšího města a poté do regionálního centra.¹⁷

Zvláštním typem opakované migrace je reemigrace. Jedná se o zpětnou emigraci do původního bydliště. Důvody pro návrat bývají především nenaplněná očekávání, která mohla vzniknout na základě nedostatečných informací o cílovém regionu, a také to, že náklady migrace převýšily příjmy z migrace.¹⁸

¹⁷Migrationguidestudent.pdf, [online], URL:

<<http://www.nationalgeographic.com/xpeditions/lessons/09/g68/migrationguidestudent.pdf>>

¹⁸ MATOUŠKOVÁ 1993, str. 27,28

1.4 Migrace a její důsledky pro území

Jak už bylo uvedeno v úvodu, migrace je jevem, který může mít velký vliv na složení obyvatelstva a v důsledku toho i na charakter celého území. Je zřejmé, že jiné důsledky má migrace pro region, ze kterého obyvatelé odchází, a jiné pro region, do kterého se stěhují. Tyto důsledky mohou být jak pozitivní, tak negativní – zpočátku může docházet k vyrovnávání regionálních „přebytků a nedostatků“ a snižování regionálních disparit, tento proces ale může fungovat také opačně a vzájemné rozdíly mezi regiony se mohou dále prohlubovat.¹⁹

1.4.1 Důsledky migrace pro emigrační region

Pokud bychom vycházeli z klasického modelu migrace (viz 1.2.1), byly by důsledky migrace, tedy podle modelu přesunu pracovní síly, pozitivní pro všechny zúčastněné – oproti původnímu rovnovážnému stavu je rovnovážného stavu po migraci dosaženo za vyšších mezd.

Pokud bychom se pohybovali v druhém zmiňovaném modelu, který se na migraci dívá prostřednictvím lidského kapitálu, a zohledňuje výběrový charakter migrace, dopady na emigrační a imigrační území by už byly rozdílné. Díky tomu, že migrují především mladší a kvalifikovanější skupiny obyvatelstva, migrace zhoršuje demografickou strukturu v emigračním regionu, odkud odchází „lepší“ a aktivnější obyvatelstvo. Uvádí se, že „migrace je velmi nevýhodná z hlediska možností rozvoje periferních regionů, což je ještě umocňováno sníženou poptávkou po místně poskytovaném zboží a službách právě v důsledku migrace.“²⁰ Emigrace z regionu tedy může prohloubit jeho problémy, které se mohou dále nabalovat. Tento pohled vychází z teorie kumulovaných příčin.²¹

1.4.2 Důsledky migrace pro imigrační region

Pro imigrační region budou důsledky opačné. Jeho demografická struktura se zlepší – přijdou do něj vzdělanější a mladší obyvatelé. Přírůstek obyvatel lze také vnímat pozitivně, protože znamená zvýšení místní poptávky po zboží a službách.²² Jedná se vlastně o opačný multiplikační efekt, než jaký probíhá v emigračním regionu.

¹⁹ NEUBERGER 1977, str. 70

²⁰ Úvod do regionálních věd a veřejné správy 2008, str. 92

²¹ Úvod do regionálních věd a veřejné správy 2008, str. 93

²² NEUBERGER 1977, str. 69

Pro to, aby region mohl plně využít pozitivní dopady spojené s imigrací, je třeba, aby byl na příchod nových obyvatel připraven.

1.5 Vnitřní migrace

Vše, co bylo uvedeno výše, může platit jak pro migraci vnitřní, tak i pro migraci zahraniční. Čím je tedy vnitřní migrace specifická?

Jelikož se odehrává uvnitř nějak, většinou administrativě, vymezeného prostoru, bývá pro migranty snadnější rozhodnout se pro ni. Náklady s ní spojené bývají menší než u zahraniční migrace – a to jak finanční tak i nepeněžní náklady. Vnitřní migrace se také většinou realizuje na menší vzdálenosti než zahraniční, podle Ravensteinových zákonů migrace je tedy lidem bližší.

1.6 Hodnocení migrace

Při sledování a hodnocení migrace se používá různých ukazatelů. Podle toho, k jakému území migraci vztahují, je lze rozdělit do dvou skupin – ukazatele zkoumající migraci ve vztahu k jednomu území a ukazatele, které migraci sledují jako proud mezi dvěma územími.

Do první skupiny můžeme zařadit například ukazatele jako objem migrace (hrubá migrace), migrační saldo (čistá migrace) a index efektivnosti migrace. Tyto ukazatele sledují migrační toky a jejich vztahy vzhledem k jednomu území.

Do druhé skupiny pak můžeme zařadit například index preference migračního směru a index efektivnosti migračního toku. V případě těchto ukazatelů se na migraci díváme jako na „dvoustranný proces spojující území, odkud migrant odchází, s územím, kam se přestěhovává. Celkové počty migrantů se stejným místem odchodu a stejným místem příchodu vytvářejí migrační proudy.“²³ Slabší proud opačného směru se nazývá protiproud.

1.6.1 Hrubá migrace

Termínem hrubá migrace nebo také obrat migrace se míní součet imigrantů do oblasti a emigrantů z oblasti. Migrační obrat oblasti A v roce t lze tedy vypočítat podle následujícího vzorce:

$$MO_{A,t} = I_{A,t} + {}_A E_{t}$$

²³ PAVLÍK A KOL. 1986, str. 491

1.6.2 Čistá migrace

Pro výpočet čisté migrace je třeba použít stejné hodnoty jako pro výpočet předchozího ukazatele hrubé migrace, jen v tomto případě se jedná o rozdíl těchto hodnot. Tedy o rozdíl mezi počtem přistěhovalých do území A a vystěhovalých z území A. Tento rozdíl se nazývá migračním saldem a může nabývat hodnot jak kladných tak záporných. V případě kladného salda se jedná o migrační zisk území a hovoří se pak o čisté imigraci. V opačném případě se jedná o migrační ztrátu a ukazatelem této ztráty je čistá emigrace z území.

1.6.3 Obecná míra intenzity emigrace a imigrace

Tento jednoduchý ukazatel vztahuje počet emigrantů z dané oblasti v daném roce k střednímu počtu obyvatel oblasti. Tato obecná míra bývá někdy označována také jako hrubá míra emigrace.²⁴

Analogický výpočetní vztah platí i pro obecnou míru intenzity imigrace. Je to ukazatel, kde v čitateli se nachází počet imigrantů do území ve sledovaném roce a ve jmenovateli je střední počet obyvatelstva území.

Vzorec pro obecnou míru intenzity imigrace a emigrace:

$$i_{t,A} = \frac{I_{t,A}}{S_{t,A}}$$
$$e_{t,A} = \frac{E_{t,A}}{S_{t,A}}$$

1.6.4 Index efektivnosti migrace

Tento index charakterizuje účinnost migrace. Vyjadřuje, nakolik území ztrácí, nebo získává z osob, které se migrace v daném území účastní. Příručka demografické statistiky jej charakterizuje takto: „Pohybuje se v rozmezí od -1,0 do 1,0. Maximální záporné hodnoty -1,0 by nabyl index migračního salda u území, z něhož by se obyvatelé pouze stěhovali, aniž by se kdo přistěhoval, maximální kladné hodnoty 1,0 naopak u území, kam by se obyvatelé přistěhovali, aniž by se kdo vystěhoval.“²⁵

²⁴ PAVLÍK A KOL 1986, str. 487

²⁵ Příručka demografické statistiky, stěhování, [online], URL:

<<http://www.natur.cuni.cz/~mak/gos/demmetodika/www.czso.cz/cz/cisla/0/02/020100/stehovan.htm>>

Vypočítá se následujícím způsobem:

$$iem_A = \frac{(I_i - {}_iE)}{(I_i + {}_iE)} = \frac{MS_i}{MO_i}$$

1.6.5 Index efektivnosti migračního toku

Index efektivnosti migračního toku je analogií k indexu efektivnosti migrace. V některé literatuře²⁶ se také nazývá indexem preference migračního směru nebo parciálním indexem migračního salda nebo parciálním indexem efektivity migrace. Vypočítá se podle vzorce:

$$iemp_{ij} = \frac{M_{ji} - M_{ij}}{M_{ji} + M_{ij}}$$

kde M_{ij} znamená migrační proud z oblasti i do oblasti j . Čítec tohoto výrazu se označuje čistá výměna mezi oblastmi i a j (analogie s migračním saldem u oblasti) a jmenovatel je hrubou výměnou mezi těmito územími.

1.6.6 Index preference migračního směru

Index preference migračního směru už patří ke složitějším charakteristikám používaným k analýze migrace. Vychází se srovnání skutečné a teoretické velikosti migračních proudů. V. Roubíček k němu uvádí: „Preferenční model migrace vychází z představy modelu migračního proudu, ve kterém migranti volí svůj migrační cíl nezávisle (tedy náhodně) na oblasti zdrojové, kterou opouštějí.“²⁷ Tento index lze vypočítat podle následujícího vzorce:

$$ilj = \frac{{}_iM_j \cdot M}{{}_iM \cdot M_i}$$

${}_iM_j$ opět znamená migrační proud z oblasti i do oblasti j . M je celkový počet migrantů, ${}_iM$ je celkový počet emigrantů vycházejících z oblasti i a M_j je celkový počet imigrantů přicházejících do oblasti j .

²⁶ PAVLÍK A KOL. 1986, str. 492-3

²⁷ ROUBÍČEK 1997, str. 270

Pokud je hodnota tohoto indexu rovna jedné, je volba migračního směru nezávislá. Tato situace ovšem ve skutečnosti velmi neobvyklá. Pokud je hodnota indexu větší než jedna, je tento směr migranty vyhledávaný, tedy volí jej častěji, než odpovídá náhodné volbě. U hodnoty nižší než jedna je situace opačná – migranti tento směr volí méně často, než jak by to odpovídalo náhodné volbě. Hovoří se pak o preferenci a depreferenci.

1.6.7 Bachiho index

Tento index porovnává teoretické hodnoty migrace se skutečnými. Teoretické vychází z gravitačního modelu (viz 1.2.5). Tento ukazatel charakterizuje, zda „migrační proud je větší nebo menší ve srovnání s očekávaným proudem určeným podle populační velikosti obou míst, neuvažuje se však jejich vzdálenost.“²⁸

Pro výpočet tohoto indexu se používá vzorec:

$$imp_{ij} = \frac{M_{ij}}{\frac{M}{P} \cdot \frac{P_i \cdot P_j}{P - P_i}} = \frac{M_{ij}}{M_{ij}^{teor}}$$

V čitateli je skutečná migrace mezi územím i a j, ve jmenovateli je její teoretická hodnota, která odpovídá celkové míře migrace v daném území a řádu a její proporcionální části, která odpovídá populační velikosti zkoumaných území.

Někdy se pro výpočet teoretické hodnoty migrace používá zjednodušeného vzorce:

$$M_{ij}^{teor} = M \cdot \frac{P_i}{P} \cdot \frac{P_j}{P}$$

Výpočet podle tohoto vzorce je o něco méně přesný, neboť pracuje s celkovou populací oblasti a neodečítá od ní populaci zdrojového místa.

1.7 Vnitřní migrace v ČR

Tématem vnitřní migrace v rámci České republiky se zabývalo a zabývá mnoho autorů. V této části své práce se shrnují některé vybrané odborné články a studie týkající se vnitřní migrace na území České republiky a jejího vývoje.

Zdeněk Čermák se v článku Geografické aspekty vnitřní migrace v České republice²⁹ zabývá mimo jiné i vývojem vnitřní migrace od druhé světové války. Popisuje zde procesy spojené s doosidlováním pohraničí. Dalšími imigračními regiony byly oblasti uhelných

²⁸ PAVLÍK A KOL. 1986, str. 493

²⁹ ČERMÁK Z., 1997

pánví. Tyto regiony byly ziskové do poloviny šedesátých let, později se začaly stávat emigračními. Při hodnocení vývoje vnitřní migrace v 90. letech zdůrazňuje výrazný pokles migrační intenzity (počet meziobecního stěhování poklesl mezi lety 1990 a 1996 až o 30%) a nahrazování migrace jinými formami mobility jako např. dojížděnkou. Jako příčinu klesajícího vývoje migrace vidí zejména propad bytové výstavby. Výrazně emigračními regiony se stává Ostravsko a Podkrušnohoří, důvodem je ekonomická restrukturalizace. V další své práci³⁰ se na tzv. transformační období zaměřuje podrobněji. Charakterizuje je dvěma základními trendy – již zmíněnou nízkou migrační mobilitou a změnou v migrační bilanci velikostních kategorií obcí. Nedochází už ke koncentraci obyvatel z menších obcí do větších a trend mění v opačný.

Obdobím 90. let se zabývá i Dagmar Bartoňová.³¹ Ve svém článku uvádí, že v důsledku klesající míry přirozených přírůstků se migrace stává v menších územních celcích rozhodujícím faktorem ovlivňujícím počet a strukturu obyvatelstva a to navzdory klesající migrační mobilitě v tomto období.

Autoři Ptáček, Toušek a Polášek se zabývají ve svém článku Regionální aspekty vnitřní migrace v ČR³² vývojem vnitřní migrace v republice v letech 1991 – 2004. Hodnocení trendů 90. let je stejné jako u výše zmiňovaných autorů, jen upozorňují na pozvolný nárůst objemu migrace od roku 1995, který ale přesto nedosahuje úrovně před rokem 1989. Dále uvádí, že migrační pohyby jsou u nás nejrozšířenější na vnitrookresní úrovni, dosahují až 50% podílu.

Velmi podobný je článek Regionální aspekty vnitřní migrace a jejich širší podmíněnost.³³ Mimo jiné je v něm analyzován suburbanizační proces vybraných metropolí, mezi nimiž je i Ostrava. Píše se tu: „Ostrava představuje velmi specifický případ metropole, kde sídelní struktura a socioekonomické podmínky výrazně omezují/deformují suburbanizační tendence. Ostravská aglomerace prezentuje spíše městskou konurbaci, kde sice dominuje město Ostrava, nicméně v jeho bezprostředním okolí se nacházejí populačně velká průmyslová města, jejichž atraktivita pro klasickou

³⁰ HAMPL A KOL. 2001, str. 87-

³¹ BARTOŇOVÁ, D., 1997

³² PTÁČEK, P. – TOUŠEK, V. – POLÁŠEK

³³ 1370-07, Analýza regionálních rozdílů v ČR, obsah | ČSÚ [online], URL: <[http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/9300294F79/\\$File/137007a2.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/9300294F79/$File/137007a2.pdf)>

suburbanizaci je velmi nízká nejen z důvodu populační velikosti, ale i nižší kvality životního prostředí v důsledku ekonomické orientace na těžbu.“³⁴

Situací v Moravskoslezském kraji se zabývali Ivan Šotkovský a Lubor Tvrdý.³⁵ Upozorňují na zpoždění trendu poklesu přirozeného přírůstku v kraji za republikovými hodnotami v důsledku příznivého věkového složení, které odráží imigrační toky z let 1950 až 1970. Dále zdůrazňují, že emigrační trend je pro region, který byl od 19. století migračně ziskový, něčím novým. I v tomto článku se hovoří o tom, že roste vliv, jaký má migrační saldo na celkový přírůstek.

³⁴ 1370-07, Analýza regionálních rozdílů v ČR, obsah | ČSÚ [online], URL: <[http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/9300294F79/\\$File/137007a2.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/9300294F79/$File/137007a2.pdf)>

³⁵ ŠOTKOVSKÝ, I. – TVRDÝ, L., 2004

2 Vývoj vnitřní migrace v Moravskoslezském kraji v letech 1995 – 2005

V této části své práce chci přistoupit ke konkrétnímu zhodnocení vnitřní migrace v Moravskoslezském kraji v uvedeném období. Součástí tohoto oddílu je metodika sledování migrace, vymezení a popis regionu a následná analýza vývoje jednotlivých ukazatelů hodnotících migraci v uvedeném období na okresní úrovni.

2.1 Metodika sledování a analýzy

Údaje o migraci byly čerpány z dat, které poskytuje Český statistický úřad. Ten migraci definuje: „Stěhováním se rozumí změna trvalého bydliště či dlouhodobého pobytu osoby za hranice určité územní jednotky.“³⁶ Do roku 2004 ČSÚ údaje o migraci získával agregací statistických hlášení od vykazujících jednotek (ohlašoven pobytu v obcích) a od roku 2005 tyto data přebírá z Ministerstva vnitra. Tato změna má za následek méně informací, které se o přestěhovaných evidují – chybí např. údaj o nejvyšším dokončeném vzdělání a o důvodu stěhování.

Migrace ve vybraném území bude sledována na úrovni okresů jako statistických jednotek. Vzhledem k tomu, že ve sledovaném období došlo ke změnám v členění územních a samosprávných krajů, bylo nutné vybrat si, jakým územím se budu dále zabývat. Zaměřila jsem se tedy na území, které je součástí Moravskoslezského kraje v této době. Jedná se o 6 okresů – Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná, Nový Jičín, Opava a Ostrava-město.

Následuje stručný přehled změn v administrativním členění území dnešního Moravskoslezského kraje, které se vztahují ke sledovanému období.

2.1.1 Změny členění na krajské úrovni

Území, které je nyní součástí Moravskoslezského kraje, spadalo podle zákona č. 36/1960Sb. do Severomoravského kraje. Tento kraj v sobě zahrnoval 11 okresů (Bruntál, Frýdek-Místek, Jeseník, Karviná, Nový Jičín, Olomouc, Opava, Ostrava-město, Přerov, Šumperk a Vsetín), tedy okresy, které můžeme dnes najít v Moravskoslezském kraji, i okresy, které dnes náleží do jiných krajů. Územní kraje ustavené zákonem č. 36/1960Sb.

³⁶ Pohyb obyvatelstva | ČSÚ [online], URL:
<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/pohyb_obyvatelstva>

existují dodnes, nemají ale správní ani samosprávné kompetence a tyto kraje dnes fungují jen jako jednotky územního členění.

Ústavní zákon č. 347/1997Sb. o vytvoření vyšších územně samosprávných celků (nabytí účinnosti dnem 1. ledna 2000) zakládá mimo jiné i existenci vyššího územně samosprávného celku Ostravský kraj. „Čl. 1 Na území České republiky se vytvářejí tyto vyšší územní samosprávné celky: ... Ostravský kraj se sídlem v Ostravě, vymezený územím okresů Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná, Nový Jičín, Opava a Ostrava-město.“³⁷ Tento zákon byl pak v roce 2001 změněn zákonem č. 176/2001Sb, který v článku druhém uvádí: „Pokud je v dosavadních právních předpisech uveden pojem ..."Ostravský kraj", rozumí se tím "Moravskoslezský kraj“³⁸.

2.1.2 Okresy

Okresy, které tvoří sledovaný celek, byly ve své základní podobě ustaveny zákonem č. 36/1960Sb: „§ 10 V Severomoravském kraji se vytvářejí tyto okresy: 1. Okres Bruntál; 2. Okres Frýdek-Místek; 3. Okres Jeseník; 4. Okres Karviná; 5. Okres Nový Jičín; 6. Okres Olomouc; 7. Okres Opava; 8. Okres Ostrava-město; 9. Okres Přerov; 10. Okres Šumperk; 11. Okres Vsetín.“³⁹ Výjimku tvoří okres Jeseník, který vznikl 1. 1. 1996 podle zákona vydaného 27. února 1995, který mění zákon č. 36/1960Sb. Území jesenického okresu vzniklo odštěpením části okresů Šumperk a Bruntál. Tento okres byl součástí Severomoravského kraje od roku 1996 až do roku 1999. Dalším významným mezníkem z hlediska okresů je rok 2002, kdy pro státní správu zanikly okresní úřady, které byly pro účely státní správy nahrazeny správními obvody obcí s rozšířenou působností. Okresy nadále zůstávají správními obvody například policie a soudů.

2.2 Charakteristika regionu

V této části práce bude provedena stručná charakteristika vybraného území jak na úrovni kraje, tak i na úrovni okresů. V kapitolách 1.2 a 1.3 byly uvedeny teoretické modely a faktory, které migraci a rozhodování o ní ovlivňují. V této kapitole se pokusím o charakteristiku kraje a jeho částí právě s ohledem na faktory, které mohou migraci ovlivnit.

³⁷ Zákon č.347/1997Sb v původním znění před novelizací

³⁸ Zákon č. 176/2001Sb

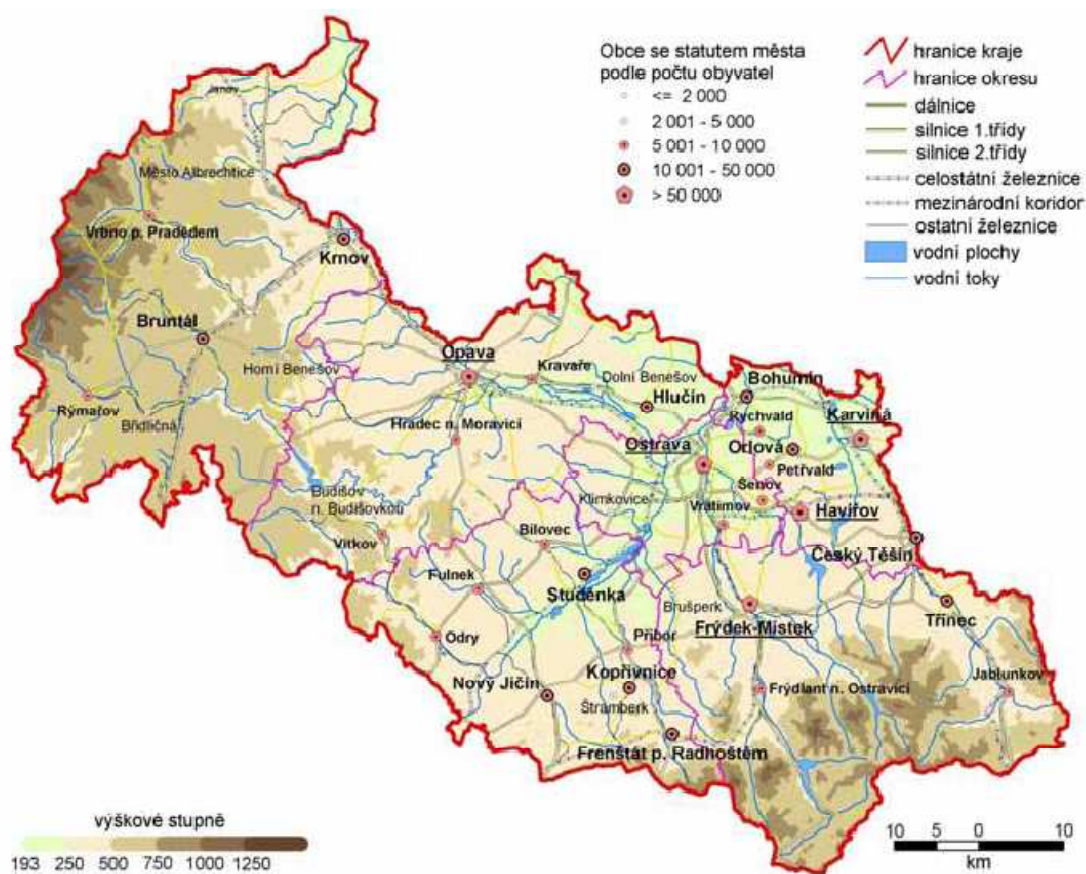
³⁹ Zákon č. 36/1960Sb

Jejich analýza bude provedena v části 2.4. Zaměřím se zejména na ekonomickou situaci, přírodní podmínky, obyvatelstvo a jeho věkovou a vzdělanostní strukturu.

Charakteristika kraje vychází především ze sociálně-ekonomické analýzy Programu rozvoje Moravskoslezského kraje⁴⁰, charakteristika okresů je založena na údajích ostravského pracoviště Českého statistického úřadu.⁴¹

2.2.1 Kraj

Vznikem a vymezením Moravskoslezského kraje se blíže zabývá kapitola 2.1.1. Na základě usnesení vlády České republiky č. 707/1998 je kraj jednotkou NUTS 3 a současně i jednotkou NUTS 2 – Moravskoslezsko. Krajským městem je statutární město Ostrava.

Obrázek 2 – Moravskoslezský kraj, zdroj: Statistická ročenka Moravskoslezského kraje 2008⁴²

⁴⁰ Program rozvoje Moravskoslezského kraje, 2006

⁴¹ Český statistický úřad - OSTRAVA, ÚVODNÍ STRÁNKA, URL: <<http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/okresy>>

⁴² Statistická ročenka Moravskoslezského kraje 2008

2.2.1.1 Poloha a přírodní podmínky

Moravskoslezský kraj leží na severovýchodním okraji republiky a sousedí na severu s Polskem, na východě se Slovenskem, na jihu se Zlínským krajem a na jihovýchodě s krajem Olomouckým. Rozloha kraje činí 5 427 km², což je 6,88% rozlohy celé České republiky.

Při pohledu na reliéf kraje zjistíme, že centrální část kraje se nachází v Opavské nížině a jihovýchodní i západní části kraje jsou hornaté. Na území kraje se nachází nerostné bohatství jako černé uhlí, ložiska zemního plynu, vápenec, žula, mramor, břidlice, sádrovec, písky a cihlářské jíly.

Průmyslové aktivity zejména v centrální a severovýchodní části kraje (Ostravsko, Karvinsko, Třinecko) měly negativní vliv na stav životního prostředí. Jak uvádí statistická ročenka kraje z roku 2008: „Dnes se jako nejzávažnější jeví kontaminace půdy a podzemních vod v důsledku průmyslové činnosti, důlní poklesy a znečištění povrchových vod.“⁴³ Tato situace se v posledních letech postupně zlepšuje a to zejména díky útlumu průmyslové výroby a použití šetrnějších technologií a projektům na revitalizaci tzv. brownfieldů, přesto je stále aktuálním problémem regionu. Naproti tomu v kraji můžeme nalézt i přírodní památky, jako je například Beskydsko. Z rozlohy kraje celých 16,4% území spadá mezi chráněné krajinné oblasti.

2.2.1.2 Osídlení

Moravskoslezský kraj patří mezi nejlidnatější kraje v České republice. Tato skutečnost úzce souvisí s jeho minulostí, kdy především těžba a těžký průmysl sem přitáhly mnoho lidí. Tomu odpovídá i jeho sídelní struktura. Nalezneme zde velké průmyslové aglomerace s velkou hustotou osídlení, to v ostravsko-karvinské části kraje, ale i řidčeji osídlené podhorské oblasti v západní a jihovýchodní části kraje. „Jádrová část kraje v okolí měst Ostrava, Havířov, Karviná a Frýdek-Místek patří k nejhustěji osídleným oblastem České republiky.“⁴⁴

Program rozvoje Moravskoslezského kraje uvádí, že „rozdělení obyvatel do jednotlivých kategorií obcí (podle počtu obyvatel) má v rámci kraje setrvalý charakter.“⁴⁵

⁴³ Statistická ročenka Moravskoslezského kraje 2008

⁴⁴ Program rozvoje Moravskoslezského kraje, 2006

⁴⁵ Program rozvoje Moravskoslezského kraje, 2006

Většina (62%) obyvatel kraje žije ve městech nad 20 tisíc obyvatel. Tuto poměrně stabilní sídelní strukturu ilustrují data v tabulce č. 1.

Významnými sídly tohoto regionu jsou Ostrava, Havířov, Karviná, Opava a Frýdek-Místek.

	1995	2000	2005
Podíl městského obyvatelstva (%)	77,3	77,1	76,6
Hustota obyvatelstva v kraji (os/km²)	229,3	230,1	230,5
Hustota obyvatelstva v ČR (os/km²)	133,7	132,9	130

Tabulka 1 Osídlení Moravskoslezského kraje, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Co se týče dostupnosti občanské vybavenosti, Moravskoslezský kraj je na tom v rámci České republiky průměrně. Horší situace je v oblasti technické infrastruktury, kdy jsou na tom špatně malé obce.

Dopravní obslužnost zejména okrajových oblastí kraje se po roce 1990 výrazně zhoršila. Došlo ke snížení počtu linek a ke snížení frekvence spojů. Tento trend bohužel stále pokračuje.

2.2.1.3 Obyvatelstvo

Obyvatelstva regionu od počátku 90. let setrvale ubývá. Tento proces je způsoben jak vlivem nízké porodnosti, tak i rostoucí emigrací z kraje. Podíl osob stěhujících se z kraje pryč dosáhl svého maxima v roce 2001, kdy připadlo 1,7 emigrujících z kraje na 1000 obyvatel kraje. Od té doby tento podíl stále klesá.

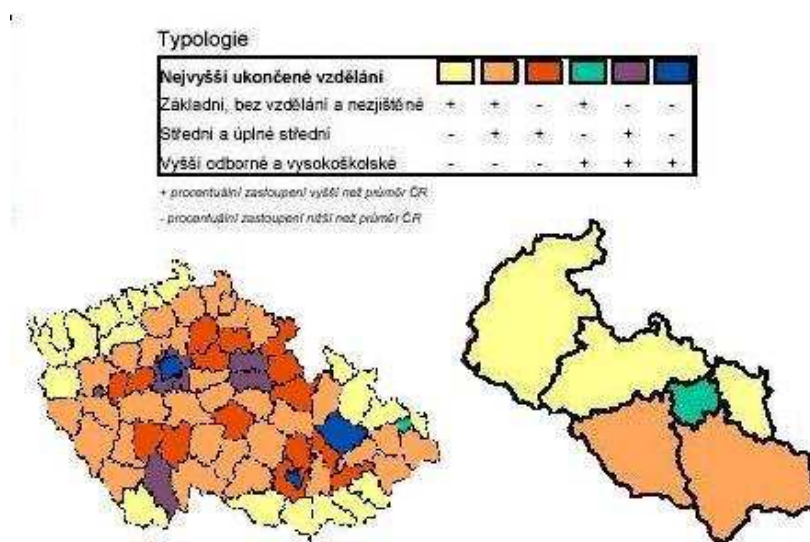
Kraj byl po dlouhou dobu charakteristický vyšším zastoupením dětské a produktivní složky populace, což se odráželo i na nižším průměrném věku tamní populace. Méně příznivých hodnot ale nabýval ukazatel střední doby dožití, která byla v tomto kraji nižší než republikový průměr. V poslední době se ale tyto charakteristiky blíží celorepublikové struktuře, jak je patrné z tabulky č. 2.

	1995	2000	2005
Střední stav obyvatelstva v kraji	1 285 449	1 275 457	1 251 767
Průměrný věk obyvatelstva v kraji	36,1	37,8	39,4
Průměrný věk obyvatelstva v ČR	37	38,5	40

Tabulka 2 Obyvatelstvo Moravskoslezského kraje, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Z hlediska národnostního je Moravskoslezský kraj poměrně rozmanitý. „Nejvýznamnějšími národnostními menšinami jsou polská (Frýdek-Místek, největší podíl v ČR, 7,9 %) a slovenská menšina (Karviná, největší podíl v ČR, 5,5 %). Moravskoslezský kraj je jedním ze tří krajů v ČR, kde byla na základě sčítání lidu (2001) překročena 5 % hranice podílu jiných národností na složení obyvatelstva.“⁴⁶

Vzdělanostní struktura obyvatelstva se v různých okresech kraje liší. Z celkového pohledu je kraj specifický podprůměrnými podíly vyučených, středoškolsky vzdělaných i osob s vyšším odborným nebo vysokoškolským vzděláním ale zároveň má nadprůměrné podíly osob pouze se základním a nezjištěným vzděláním. Tato struktura je zapříčiněna specifickými požadavky na kvalifikaci pracovních sil, které souvisí s průmyslovými aktivitami na Ostravsku a v okolí. Vzdelanostní strukturu v rámci kraje ilustruje obrázek 2. Jak je vidět při srovnání s republikou, v okrese Ostrava-město je nadprůměrný počet lidí pouze se základním vzděláním ale i nadprůměrný počet vysokoškoláků.

Obrázek 3 Typologie okresů ČR dle nejvyššího ukončeného vzdělání obyvatel ve věku 15 a více let – SLDB2001;

Zdroj: ČSÚ⁴⁷, upravila autorka

2.2.1.4 Ekonomika

Moravskoslezský kraj už od 19. století patřil k významným středoevropským průmyslovým regionům se zaměřením na hornictví, hutnictví a strojírenství. Toto zaměření

⁴⁶ Program rozvoje Moravskoslezského kraje, 2006

⁴⁷ Vybrané mapy ze SLDB 2001 | ČSÚ,

URL:<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vybrane_mapy_ze_sldb_2001>

na těžký průmysl se ještě prohloubilo v druhé polovině 20. století. S touto jednostranně zaměřenou odvětvovou strukturou kraje bylo třeba se vypořádat a v 90. letech proběhla restrukturalizace klíčových podniků a následně jejich privatizace. Důsledkem těchto opatření byl pokles HDP kraje, nejvýznamněji v roce 1999. Tato skutečnost je vidět i na datech v tabulce č. 3, kde můžeme v roce 2000 pozorovat pokles HDP vzhledem k republikovému průměru. Od roku 2000 pak dochází k pozvolnému růstu ekonomiky kraje.

	1995	2000	2005
HDP (mil. Kč)	159 785	212 862	308 968
HDP na 1 obyvatele	124 303	166 891	246 825
HDP % (ČR = 100%)	87,60%	78,30%	84,70%
Průměrná hrubá měsíční mzda v kraji	8 357 Kč	12 966 Kč	17 009 Kč
Průměrná hrubá měsíční mzda v ČR	8 307 Kč	13 614 Kč	18 992 Kč
Míra registrované nezaměstnanosti v kraji (%)	5,07%	15,13%	14,23%
Míra registrované nezaměstnanosti v ČR (%)	4,00%	8,80%	7,90%

Tabulka 3 Ekonomické ukazatele Moravskoslezského kraje, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Strategie regionálního rozvoje ČR z roku 2000 vymezila jako strukturálně postižené regiony mimo jiné okresy Karviná, Ostrava-město a Frýdek-Místek. Uvádí se zde, že se jedná o „oblasti s vysokým zastoupením průmyslu a vysokým stupněm urbanizace, jejichž průmyslová základna prochází výraznou restrukturalizací a poklesem, spojeným s nadprůměrnou nezaměstnaností.“⁴⁸

V této Strategii regionálního rozvoje ČR se dále vymezují i hospodářsky slabé regiony. Jedná se o „oblasti charakteristické nízkou životní úrovní, nadprůměrným podílem zaměstnanosti v primérním sektoru, nízkou hustotou osídlení a vesměs také s nadprůměrnou nezaměstnaností; obecně jde o venkovské oblasti s nižším stupněm urbanizace a ekonomického rozvoje, avšak s lepším přírodním prostředím.“⁴⁹ Mezi tyto regiony je zařazen i okres Bruntál.

Ve strategii regionálního rozvoje z roku 2006 je Moravskoslezský kraj jako celek zařazen do skupiny zaostávajících nebo jinak problémových regionů. Jako příčina jsou zde uvedeny problémy související s útlumem dříve dominantních odvětví, s čímž souvisí i vysoká míra nezaměstnanosti, existence sociálně patologických jevů a odchod mladé, kvalifikované pracovní síly. Jako hospodářsky slabé regiony zde byly označeny okresy Bruntál a Opava, jako regiony strukturálně postižené Ostrava-město, Karviná, Frýdek-Místek a Nový Jičín.

⁴⁸ Příloha č. 2 ke Strategii regionálního rozvoje České republiky 2000

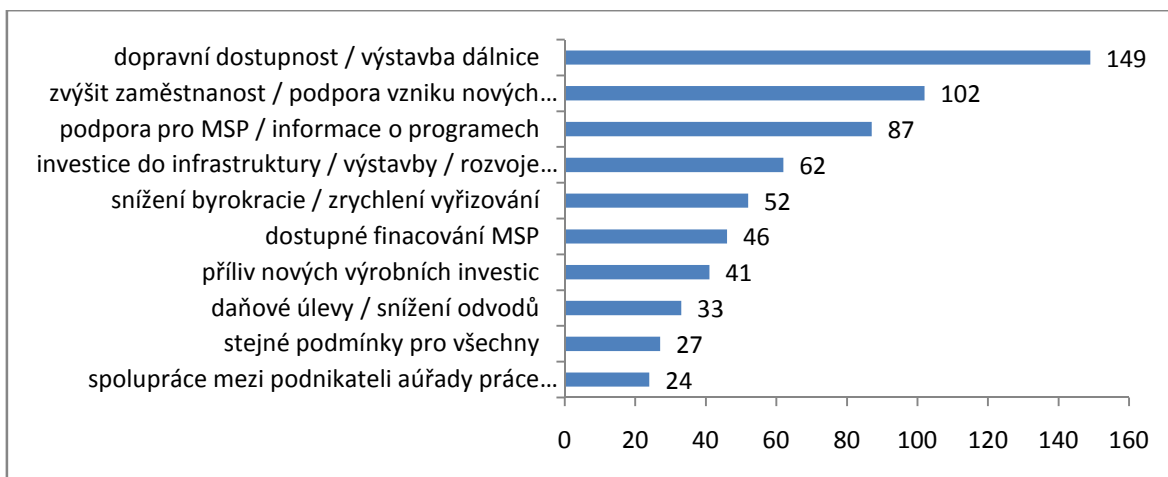
⁴⁹ Příloha č. 2 ke Strategii regionálního rozvoje České republiky 2000

Jak již bylo zmíněno, Moravskoslezský kraj je významným průmyslovým regionem. I přes restrukturalizaci a změny, které proběhly v 90. letech, je zde podíl zaměstnaných v průmyslu největší mezi kraji. Mezi nejvýznamnější odvětví průmyslu v kraji patří výroba a zpracování těžkých kovů, výroba dopravních prostředků, zejména komponent pro automobilový průmysl, hornictví, energetika, chemický průmysl a plastikářství a papírenský průmysl.

Během roku 2002 byl kraj na základě iniciativy CzechInvestu analyzován s cílem identifikace průmyslových uskupení, tzv. klastrů. Jako výsledek této iniciativy dnes v Moravskoslezském kraji existuje devět klastrových organizací - Moravskoslezský průmyslový klastr, IT Cluster, Moravskoslezský dřevařský klastr, Moravskoslezský automobilový klastr, Klastr Hydrogen, Klastr Envicrack, Stavební klastr, klastr cestovního ruchu a Moravskoslezského energetického klastru (2008).

Situace v oblasti podnikatelské sféry je v rozvojovém dokumentu kraje zhodnocena takto: „Přestože počet evidovaných ekonomických subjektů v kraji roste, podnikatelských subjektů v kraji je stále málo, nadále přetrvává stav, kdy počet soukromých podnikatelských subjektů v kraji přepočtených na 1 000 obyvatel je druhý nejnižší v ČR po kraji Vysočina“⁵⁰ Ve snaze zjistit příčiny tohoto nepříznivého stavu Krajský úřad Moravskoslezského kraje zadal v roce 2003 výzkum, který měl zjistit názory podnikatelů na možnosti a podmínky podnikání v kraji. Zúčastnilo se přes 800 malých a středních firem působících na území kraje. Nejvýznamnější bariéry pro podnikatele, které byly tímto výzkumem odhaleny, shrnuje graf č. 1, převzatý z rozvojového dokumentu kraje. Naopak jako největší klad se v tomto ohledu podnikatelům jevily nízké mzdy v kraji a dostupnost pracovních sil.

⁵⁰ Program rozvoje Moravskoslezského kraje, 2006

Graf 1 Hlavní oblasti pro zlepšení podmínek podnikání v kraji, zdroj: Program rozvoje Moravskoslezského kraje⁵¹

Pro další rozvoj ekonomiky kraje hraje velkou roli i výzkum a vývoj. Tuto oblast zde zastupují následující instituce akademické a výzkumné sféry: Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě, Ostravská univerzita v Ostravě, Slezská univerzita v Opavě, Vysoká škola podnikání, a.s. v Ostravě, Ústav geoniky Akademie věd ČR v Ostravě - Porubě, Fyzikálně technický zkušební ústav v Ostravě – Radvanicích, Výzkumný ústav hutnictví železa, a.s., v Dobré u Frýdku - Místku, Vítkovice - Výzkum a vývoj, s.r.o. a Český svářečský ústav, s.r.o. v Ostravě.

Zemědělská výroba v kraji je ovlivněna přírodními podmínkami. Půdní fond v horských a podhorských oblastech patří k zemědělsky znevýhodněným oblastem (LFA). Naproti tomu úrodné území nížin je zemědělsky využíváno.

Velkým problémem kraje je v posledních letech vysoká míra nezaměstnanosti a to i dlouhodobé. Míry nezaměstnanosti se ale v rámci kraje liší. Nejhuře jsou na tom okresy Karviná, Bruntál a Ostrava – město. Naproti tomu stabilně nejnižší nezaměstnanost v kraji má okres Opava.

2.2.1.5 Dopravní infrastruktura

Z hlediska dopravní infrastruktury je pro kraj zásadní chybějící napojení na dálniční síť České republiky i sousedních zemí a přetíženost stávajících komunikací. Tento nedostatek by měla napravit dálnice D 47, která propojí Ostravu se stávající dálniční sítí v republice. Pro kraj je významný i železniční doprava, a to jak nákladní tak osobní. Na území kraje se kříží hlavní tahy severojižního směru (Pobaltí – Polsko – Rakousko - Itálie)

⁵¹ Program rozvoje Moravskoslezského kraje, 2006

a východozápadního směru (Rusko – Ukrajina - Slovensko – státy západní Evropy). Mimo to je v kraji i mezinárodní letiště v Ostravě - Mošnově.

2.2.1.6 *Kultura*

Tradičními historicko-kulturními centry regionu jsou města Ostrava, Opava a zejména pro polskou menšinu Český Těšín. V kraji působí 22 divadel, 84 muzeí, přes sto galerií a je sídlem Janáčkovy filharmonie a konají se zde kulturní akce jako například festival Colours of Ostrava. Nalezneme zde i zajímavé stavební památky jako například zámky a hrady. Specifikem kraje jsou podmínky pro tzv. průmyslovou turistiku.

2.2.2 *Okresy*

Území Moravskoslezského kraje je velmi rozmanité a členité. Tato rozmanitost se projevuje jak v přírodních podmínkách, tak i v ekonomických ukazatelích a celkovém rázu jednotlivých okresů. Následující charakteristiky okresů vychází z údajů Českého statistického úřadu.

Obrázek 4 Okresy Moravskoslezského kraje, zdroj: ČSÚ⁵²

2.2.2.1 *Okres Bruntál*

Tento okres se rozkládá na severozápadním okraji Moravskoslezského kraje a zabírá asi 30% jeho rozlohy. Většinu území okresu zabírá Nízký Jeseník, na severozápadě pak hlavní hřeben Hrubého Jeseníku. Naopak nížina je v okolí Krnova a na Osoblažsku. Téměř polovinu rozlohy regionu zabírají lesy. Poloha tohoto okresu je periferní.

⁵² Český statistický úřad - OSTRAVA, ÚVODNÍ STRÁNKA [online], URL: <<http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/okresy>>

V minulosti bylo Bruntálsko především báňskou oblastí – dolovaly se tu drahé a barevné kovy. Současný charakter okresu je průmyslově-zemědělský. Převládá zaměstnanost ve strojírenství, dřevozpracovatelsví a textilním průmyslu. Životní prostředí je na velmi dobré úrovni – například plynné emise představují jen 7,4% průměru kraje.

Ve srovnání s ostatními okresy v kraji (kromě Ostravy- města) se vyznačuje rozsáhlým zastoupením obcí ve velikostní kategorii do 499 obyvatel. V roce 2001 četnost přes 53%, ostatní území má četnost této kategorie jen asi 16%.⁵³

Významnými sídly okresu jsou Bruntál a Krnov.

2.2.2.2 Okres Frýdek-Místek

Okres Frýdek-Místek leží na východním okraji republiky – sousedí se Slovenskem a Polskem. Povrch území je velmi členitý, na území okresu se nachází horský masiv Beskyd. I tento okres, stejně jako bruntálský, má na svém území velký podíl lesů – 49%. Přírodní podmínky jsou zde chráněny ve čtyřech kategoriích chráněných krajinných území.

Hospodářství okresu mělo vždy zemědělsko-průmyslový charakter s převládajícím podílem hutnictví těžby. V 60. a 70. letech minulého století tento region přitahoval nové obyvatele zejména díky nadprůměrně placené práci právě v místních dolech a hutích. V 90. letech došlo k obratu situace a útlumu tohoto odvětví, což se projevilo zastavováním těžby a omezením výroby hutí. To pak vedlo k velkému nárůstu nezaměstnanosti. Nicméně útlum těžkého průmyslu v regionu měl i pozitivní dopady, zejména na stav životního prostředí.

Významnějšími sídly v regionu jsou Frýdek-Místek, Jablunkov a Třinec.

2.2.2.3 Okres Karviná

Okres Karviná najdeme v severovýchodní části kraje. Povrch je spíše rovinatý.

Také na tuto část Moravskoslezského kraje měla rozhodující vliv těžba černého uhlí a na ni navazující průmyslové aktivity. Orientace státního hospodářství ve druhé polovině 20. století zde podporovala rozvoj těžby a ten sem přitahoval nové obyvatelstvo. Vzniklo nové město Havířov a i stávající města se rozrůstala. V devadesátých letech, kdy byla těžba utlumována, začala strmě růst nezaměstnanost. Postupně byly investičními impulsy

⁵³ ŠOTKOVSKÝ, I. – TVRDÝ, L. 2004

vytvářeny příležitosti pro nové podnikatelské záměry, ale i přesto je okres stále negativně poznamenán svým předchozím vývojem.

Jako významná sídla bychom v regionu mohli označit Bohumín, Český Těšín, Havířov, Karvinou a Orlovou. V Karviné sídlí fakulta Obchodně-podnikatelská Slezské univerzity v Opavě.

2.2.2.4 Okres Nový Jičín

Území okresu Nový Jičín se nachází jižně od ostravské průmyslové aglomerace. Centrem území je město Nový Jičín. Povrch okresu je převážně pahorkatý.

Nový Jičín je okresem průmyslově-zemědělským. Z průmyslové výroby má velkou váhu strojírenství – Autopal Nový Jičín, Tatra Kopřivnice a další. Toto území má i, prozatím nepříliš využitý, potenciál v cestovním ruchu – najdeme zde mnoho historicko-kulturních památek.

2.2.2.5 Okres Opava

Tento okres se nachází ve střední části Moravskoslezského kraje. Jihozápadní část okresu je pahorkatá, ostatní části jsou v nížině.

Z hlediska odvětvové struktury bychom tento okres mohli označit jako převážně zemědělský. Průmysl je zde rozmanitější než ve zbytku kraje, po roce 1989 tu tedy nedošlo k tak radikálním změnám jako ve zbytku kraje. Zastoupen zde je průmysl potravinářský (Opavia, Seliko), ale i spotřební a strojírenský. Míra nezaměstnanosti je tu ve srovnání se zbytkem kraje nižší, ale i přesto je nad republikovým průměrem.

Součástí okresu je i velice zajímavá oblast Hlučínska, která má historickým vývojem dané velmi silné vazby na Německo. Mnoho místních občanů má dvojí občanství – české i německé. Z hlediska migrace je toto území charakteristické četnou migrací pracovní a to západoevropských zemí.

Historickým centrem okresu je statutární město Opava, které je i sídlem Slezské univerzity.

2.2.2.6 Okres Ostrava-město

Okres Ostrava-město je tvořen statutárním městem Ostrava. Jedná se o významné sídlo, počtem obyvatel třetí v republice, obchodní, administrativní, vzdělávací (Ostravská

univerzita, Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava a Vysoká škola podnikatelská) a kulturní centrum regionu.

Hlavním faktorem, který ovlivnil rozvoj města, byla těžba černého uhlí, která zde probíhá už od konce 18. století. Na ni se pak navázal těžký průmysl. Ve druhé polovině minulého století se pak Ostrava a její okolí stalo centrem těžby ale i hutnictví, metalurgie a těžkého strojírenství. Místní hospodářství tedy bylo velmi jednostranně zaměřené a koncentrovala se tu stejně jednostranně zaměřená pracovní síla. Od devadesátých let se tato odvětví potýkají s problémy spojenými s transformačním procesem a restrukturalizací. Útlum hlavního odvětví měl samozřejmě vliv na růst nezaměstnanosti. Část takto uvolněných pracovních sil přešla do jiných odvětví, někteří odešli do starobního důchodu, ale přesto je velký převis mezi nabídkou a poptávkou po práci.

Z hlediska životního prostředí patřila v minulosti Ostrava k nejhůře postiženým oblastem republiky. S útlumem těžkého průmyslu a díky investicím směřujícím ke zlepšení životního prostředí se tato situace mění k lepšímu.

2.3 Shrnutí vývoje vnitřní migrace v Moravskoslezském kraji do roku 1995

Současný a budoucí vývoj migračních procesů je do značné míry ovlivněn předchozími procesy, proto je teď na místě krátký pohled do historie regionu. Migrační vývoj regionu stručně shrnuje článek Migrace jako zásadní fenomén Ostravska⁵⁴.

Jasnou hybnou silou rozvoje regionu, v článku se používá rozdělení regionu na jádro – okresy Ostrava-město, Opava, Karviná, nový Jičín, Frýdek – Místek; zázemí – okres Bruntál a periferii – všechny ostatní sousedící okresy ČR, je nerostné bohatství a na ně navazující průmysl. Od počátku hromadné těžby uhlí a železné rudy v polovině 19. stol., kdy byl nastartován průmyslový a ekonomický boom Ostravska, byla Ostrava cílem migrantů nejprve z nejbližších okolních oblastí, později i z větších vzdáleností. Velmi podstatnou roli sehráli migranti z Haliče (dnes v jihovýchodní části Polska a na západě Ukrajiny), tehdy jedné z nejzaostalejších částí Rakousko-Uherska. Vrchol této vlny stěhování za prací nastal na přelomu 19. a 20. století. Tato skupiny přistěhovalých byla největší, rozhodně ale ne jediná.

Po druhé světové válce došlo i na Ostravsku k odsunu Němců a Maďarů a posléze k novému osídlení těchto míst lidmi z vnitrozemí a zejména ze slovenského pohraničí. V této době sem přichází i značný počet slovenských Romů.

⁵⁴ TLAŠKOVÁ, E. 2007

V padesátých letech dochází k intenzivní bytové výstavbě pro dělníky, kteří do té doby na Ostravsko jen dojížděli. Výsledkem je město Havířov postavené takzvaně na zelené louce.

Už od sedmdesátých let dochází k útlumu rozvoje regionu, přesto v osmdesátých letech dosáhla místní průmyslová aktivita svého vrcholu. Významným mezníkem pro vývoj regionu byl rok 1989, od kterého začal probíhat proces transformace ekonomiky, což mělo na Ostravsko zásadní dopady mimo jiné v podobě útlumu těžby a s tím spojeného růstu nezaměstnanosti.

2.4 Analýza vnitřní migrace v daném období

Moravskoslezský kraj jako celek je, jak již bylo zmíněno výše, již dlouho migračně ztrátový. V této části práce bude analyzována migrace mezi okresy uvnitř tohoto kraje a opomenuta nebude ani emigrace z kraje, tedy ze kterých okresů zejména proudí migranti opouštějící kraj.

2.4.1 Salda migrace

Mezi základní charakteristiky používané k hodnocení migrace patří saldo, tedy čistý přírůstek nebo úbytek z migrace. V této části mé práce se zaměřím na vývoj tohoto jednoduchého ukazatele v jednotlivých okresech. Rozebíráno zde bude saldo vnitřní migrace v kraji a celkové migrační saldo okresů, blíže o tomto rozdílu pojednává kapitola 2.4.3.

Pro okres Bruntál byla migrační salda týkající se vnitřní krajské migrace téměř po celou sledovanou dobu kladná, ale nízká, pohybovala se v desítkách osob. Celkové migrační saldo tohoto okresu ovšem takto příznivé není, je záporné a pohybuje se v řádu stovek osob, v roce 2005 dosahovalo hodnoty -409.

Okres Frýdek-Místek je migračně ziskový jak z pohledu salda vnitřní krajské migrace, tak z pohledu celkového. Tyto kladné hodnoty dosahují u vnitřní migrace až téměř 800 přistěhování, u celkového salda je to téměř 700 přistěhování.

Dalším okresem je Karviná. Tady jsou obě sledovaná migrační salda záporná, dochází tu k migračnímu úbytku obyvatel. U vnitřní migrace tyto hodnoty měly rostoucí zápornou tendenci, u migrace celkové úbytek vyvrcholil v roce 2001 a od té doby kolísá.

Okres Nový Jičín se ve vnitřních saldech pohybuje v kladných hodnotách v řádu stovek, celková migrační salda okresu už ale od roku 2000 kladná nejsou a kolísají.

Okres Opava má migrační salda nízká. Pro vnitřní migraci jsou kladná, celková migrační salda okresu jsou spíše záporná, ale dosahují malých hodnot.

Okres Ostrava-město je migračně ztrátový jak vnitřní migrací, tak i v celkových hodnotách. Tato ztrátovost má v čase růstovou tendenci.

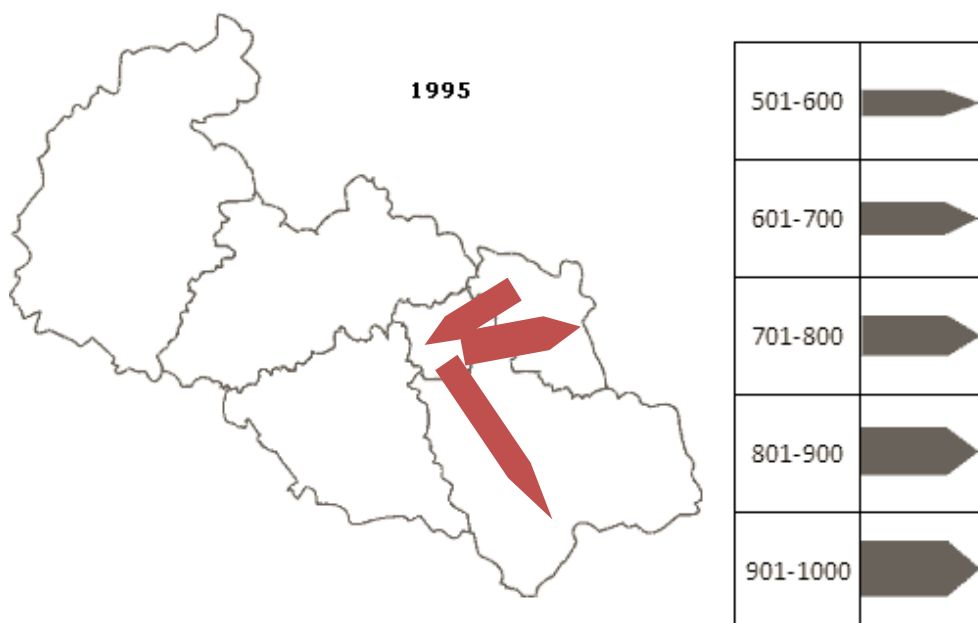
Z hodnocení okresů Moravskoslezského kraje přes hodnoty migračních sald vyplývá, že okresy mohou být v jednom typu migrace ziskové, ztráta díky jinému typu migrace ovšem může být rozhodující a může ovlivnit celkové migrační saldo okresu. Příkladem toho je okres Bruntál. Vlastně jediným okresem, který je z celkového pohledu ziskový, je Frýdek-Místek. Program rozvoje Moravskoslezského kraje k tomuto tématu uvádí: „Největší úbytek obyvatel migrací v letech 1999-2004 zaznamenaly v absolutní hodnotě okresy Ostrava a Karviná. Naopak migračním úbytkem jsou podstatně méně postiženy okresy přiléhající k těmto průmyslovým centrům, kam se stěhují obyvatelé velkých měst za vlastním bydlením. Minimální úbytky obyvatel migrací zaznamenaly i okresy Opava a Nový Jičín.“⁵⁵

Tyto hodnoty mohou být do jisté míry zavádějící – jsou to absolutní čísla, která jsou ovlivněna nestejnou velikostí okresů, proto je pro srovnání použít také relativizované ukazatele, což činím v dalších částech své práce.

2.4.2 Migrační proudy uvnitř kraje

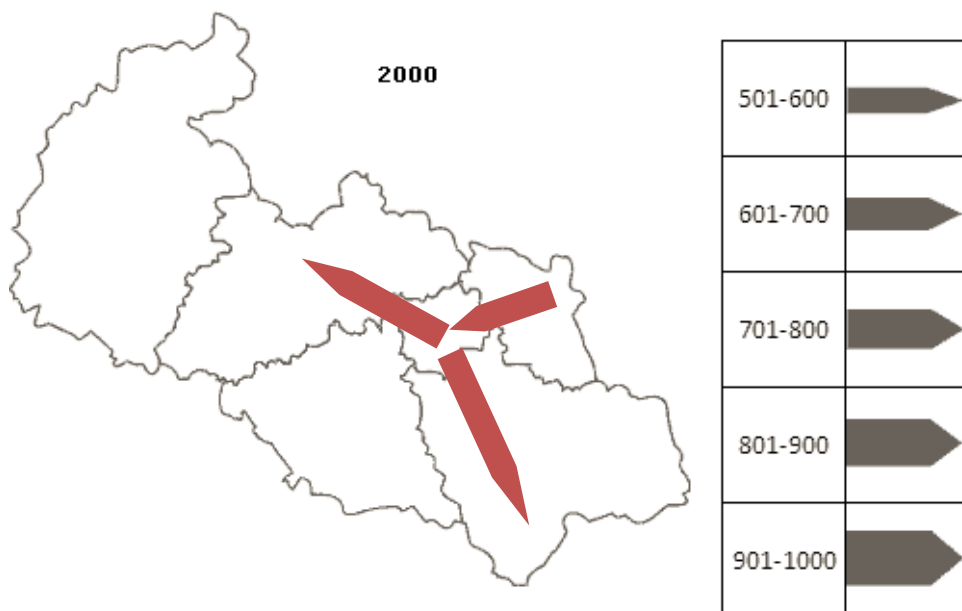
Pokud proudy migrantů uvnitř kraje sledujeme v absolutních hodnotách, tedy celkových počtech přestěhovaných z jednoho okresu do druhého v určitém roce, můžeme se na ně dívat jako na proudy o určité velikosti a určitého směru. Na následujících mapkách jsou ve třech letech – 1995, 2000 a 2005, graficky znázorněny tři nejsilnější meziokresní migrační proudy.

⁵⁵ Program rozvoje Moravskoslezského kraje, 2006

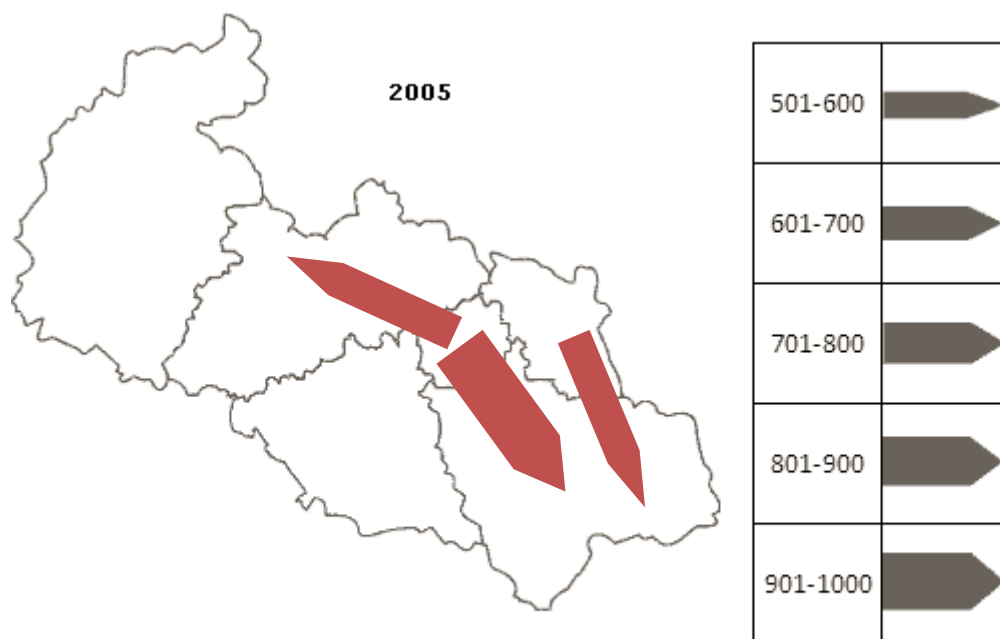
Obrázek 5 Hlavní migrační proudy v Moravskoslezském kraji v roce 1995, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

V roce 1995 se tyto proudy týkaly migrace mezi okresy Karviná, Ostrava-město a Frýdkem-Místkem. Početně nejsilnější proud směřoval z ostravského okresu do okresu Karviná, velmi silný byl i jeho protiproud. Třetím největším migračním tokem byl ten z Ostravy do okresu Frýdek-Místek.

Obrázek 6 Hlavní migrační proudy v Moravskoslezském kraji v roce 2000, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

O 5 let později, v roce 2000, byly migrační proudy velikostně poměrně vyrovnané. Hlavním rozdílem oproti předchozí situaci je výrazný pokles významu migrace z Ostravy do Karviné. Pravděpodobným důvodem je pokles průmyslových aktivit v Karviné. Proud z Karviné do Ostravy je stále významný, Ostrava je centrem regionu, kde se lokalizují hlavní aktivity v regionu, i přes útlum těžkého průmyslu. Migrace z Ostravy do Frýdku-Místku zůstává na srovnatelné úrovni. Na významu nabyl migrační směr z Ostravy do opavského okresu.

Obrázek 7 Hlavní migrační proudy v Moravskoslezském kraji v roce 2005, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Další mapka ilustruje nejvýznamnější migrační toky kraje v roce 2005. Už na první pohled je jasné patrné, že se stěhovalo více lidí než v předchozích letech. Proud z Ostravy do Frýdku-Místku nabyl na objemu, stejně tak proud z Ostravy do Opavského okresu. Dalším silným migračním tokem je proud z karvinského okresu opět do Frýdku-Místku.

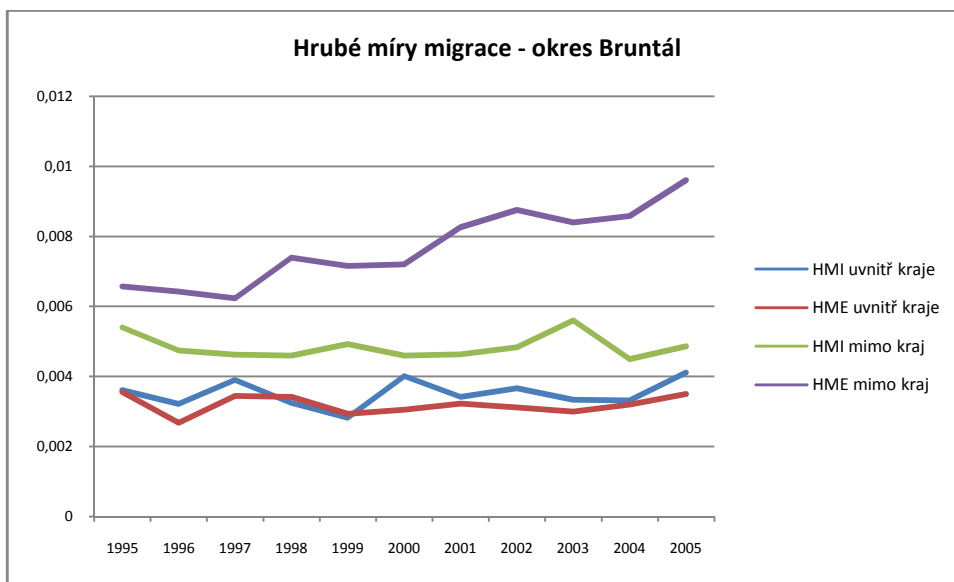
Celkový počet migrací uvnitř kraje během sledovaných deseti let prošel různými výkyvy. V roce 1995 to bylo 6 590, potom následoval pokles k 6 010 v roce 1997 pak opět nárůst a další pokles na 6 022 v roce 2000. Od tohoto roku je počet migrantů rostoucí. Za sledované období dosáhl svého vrcholu v roce 2005 počtem 7 258. Popsaná situace je v souladu se studiemi a články uvedenými v části 2.3.

Vývoj se projevil kromě počtu migrací i v jejich směru. Zpočátku probíhala hlavní výměna mezi Ostravou a Karvinou. Časem tento proud slábl. Naopak na intenzitě získaly proudy směřující do Frýdku-Místku. Jak je vidět, nejsilnější migrační toky proudí mezi okresy, které jsou v blízkosti centra kraje a také nejsou tak ekonomicky problémové. Vyloženě okrajové postavení má okres Bruntál.

2.4.3 Obecné míry migrace v kraji

V této části budu navázat zejména na kapitolu 2.4.1, kde se zabývám celkovými migračními přírůstky a úbytky jednotlivých okresů. Nyní se pokusím zjistit, jaký podíl na těchto saldech mají migrační proudy, které se lokalizují uvnitř kraje, a jaký proudy, u nichž zdrojová oblast (u imigrace do okresu kraje) nebo cílová oblast (u emigrace z okresu kraje) leží mimo hranice Moravskoslezského kraje.

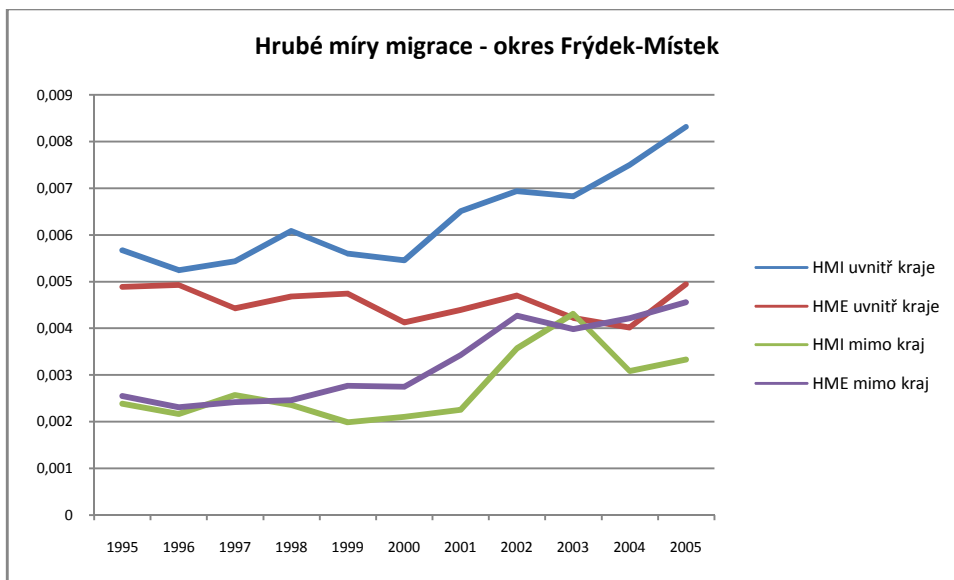
V grafech jsou znázorněny hrubé míry imigrace a emigrace v okresech kraje. Jsou tu odděleny hodnoty, které se týkají migrace uvnitř kraje a ty, které se týkají migrace přes hranice kraje. Data o migraci přes hranice kraje byla získána očištěním dat o celkové migraci o data za vnitřní část migrace.

Graf 2 Hrubé míry migrace v okrese Bruntál, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

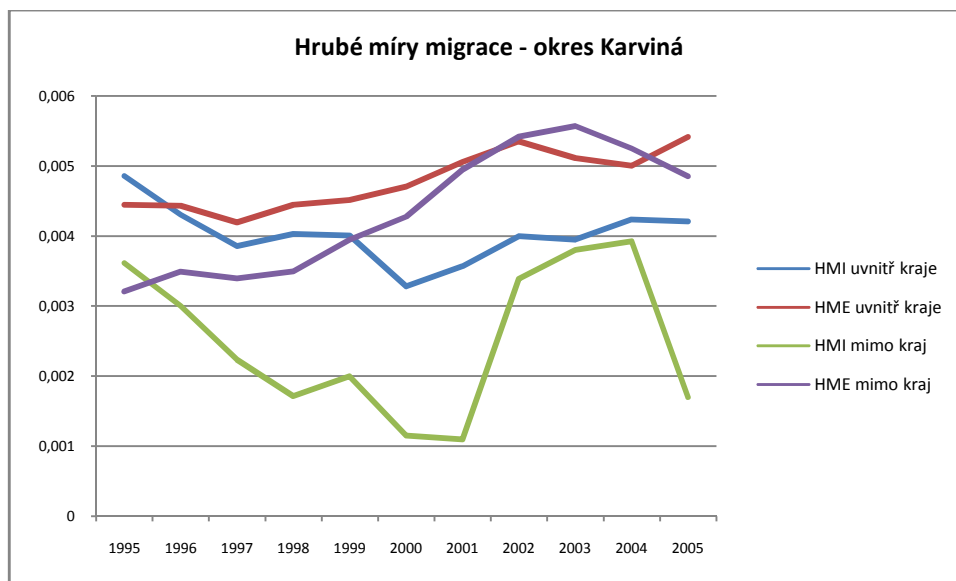
Graf 2 ukazuje situaci v okrese Bruntál. Jak je vidět, rozhodující jsou migrace mimo kraj, jak u imigrace, tak i u emigrace. Hrubá míra emigrace mimo kraj se blíží hodnotě 10%, tentýž ukazatel pro vnitrokrasské stěhování je asi o 4 % nižší. Hrubé míry imigrace

v čase poměrně stálé a vyrovnané. Ztráta obyvatel z okresu jsou tedy větší měrou mimo území kraje. Tento stav patrně souvisí s periferním postavením okresu uvnitř Moravskoslezského kraje.

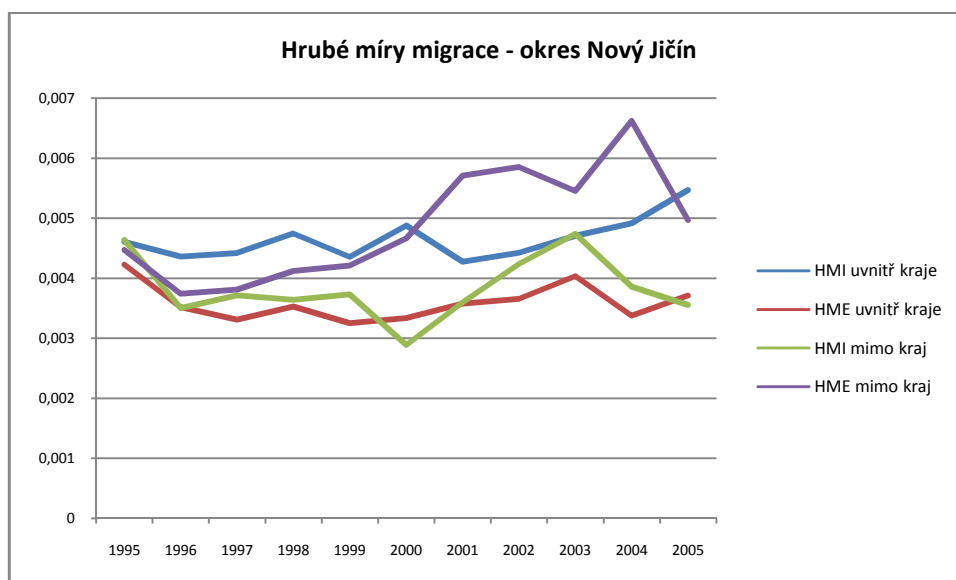
Graf 3 Hrubé míry migrace v okresu Frýdek-Místek, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Hrubé míry imigrace a emigrace v okresu Frýdek-Místek ilustruje graf 3. Pro tento okres jsou významnější migrace vnitrokrajské, to platí zejména o imigraci. Průměrný počet sem přistěhovaných osob připadajících na 1 000 obyvatel byl z okresů kraje 6, z mimokrajských lokalit to bylo méně než 3 osoby. U emigrace je tento rozdíl také viditelný, ale postupem času se hodnoty vnitro a mimokrajské emigrace sbližují.

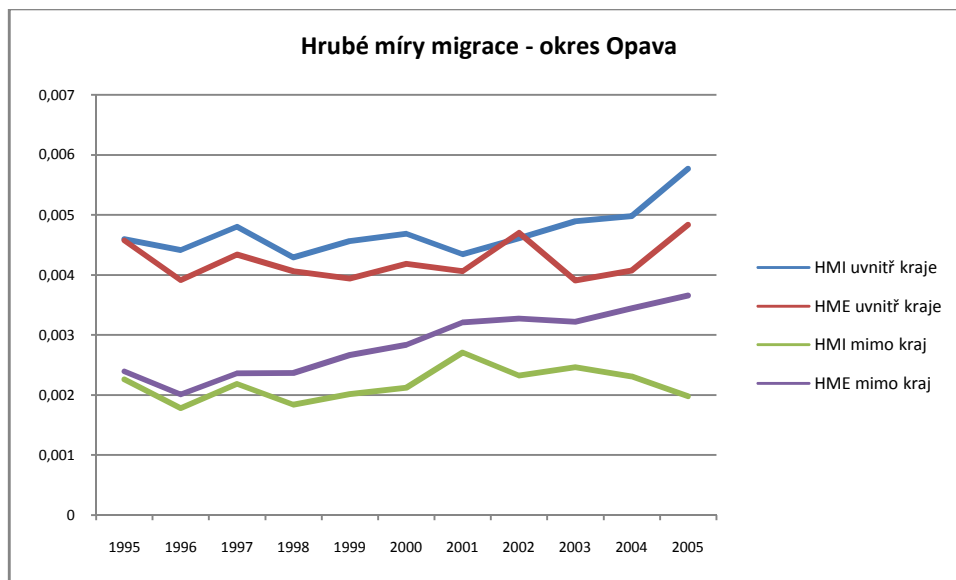
Graf 4 Hrubé míry migrace v okrese Karviná, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Graf 4 popisuje migrační situaci v karvinském okrese. Z hrubých měr imigrace a emigrace je patrné, že se jedná o migračně ztrátový okres. Ztráty do okresů kraje i mimo něj jsou velmi vyrovnané, průměrně asi 4,5 osoby na tisíc obyvatel ročně. Imigrace do okresu je poměrně stabilní na vnitřokrajové úrovni, imigrace ze zdrojů mimo kraj je značně rozkolísaná.

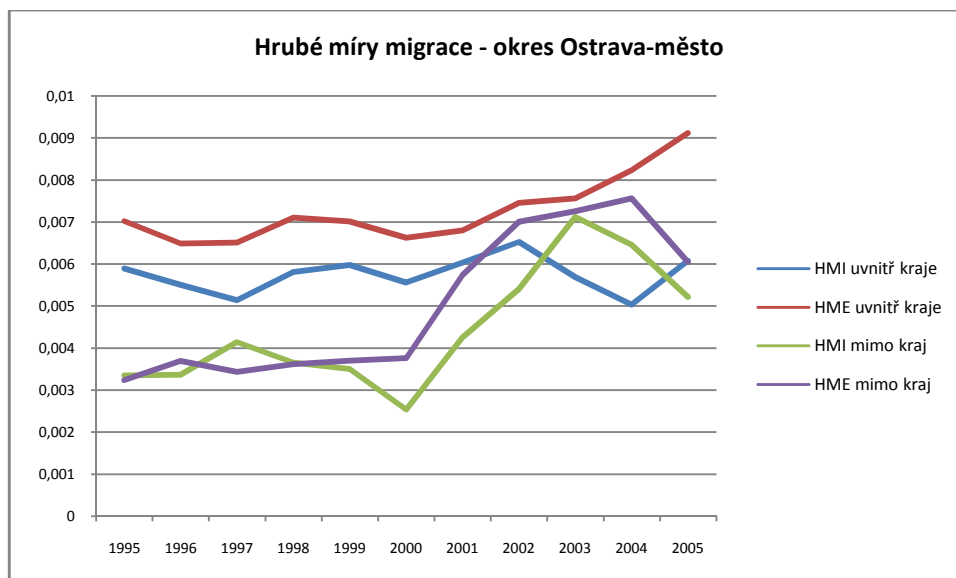
Graf 5 Hrubé míry migrace v okrese Nový Jičín, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Graf 5 ilustruje migrační situaci v okrese Nový Jičín. Sledované ukazatele jsou v tomto okrese poměrně vyrovnané, jen od roku 2000 rostl nad ostatní ukazatele podíl emigrace mimo kraj.

Graf 6 Hrubé míry migrace v okrese Opava, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Hrubé míry imigrace a emigrace v opavském okrese vidíme v grafu 6. Zpočátku sledovaného období byly poměrně jasně oddělené hodnoty týkající se migrace uvnitř kraje a přes jeho hranice. Ty vnitřní nabývaly hodnot kolem 4 ‰ s tím, že významnější byla hrubá míra imigrace, hodnoty týkající se migrace přes hranice kraje se pohybovaly kolem 2,5 ‰ s tím, že významnější byly hodnoty týkající se emigrace mimo kraj.

Graf 7 Hrubé míry migrace v okrese Ostrava-město, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Graf 7 se zabývá popisem vývoje hrubých migračních měr v okrese Ostrava-město. Během celého sledovaného období má největší podíl emigrace do okresů v kraji, její vývoj kopíruje na nižší hodnotové úrovni vnitrokrajská hrubá míra imigrace. Migrační pohyby, které nezahrnují území Moravskoslezského kraje, mají také vzájemně velmi podobný vývoj s větší vahou emigrace. Do roku 2000 byly mimokrajské míry na nižší úrovni než vnitrokrajské, od tohoto roku ale rostou a vzájemně se téměř vyrovnávají.

Z předchozích odstavců je vidět, že pro každý okres mají vnitro a mimo krajské migrační toky jinou důležitost. V průměrných hodnotách je okresem, pro který má nejmenší význam imigrace i emigrace uvnitř kraje a největší význam imigrace i emigrace přes hranice kraje, Bruntál. Naopak okresem, pro který má imigrace i emigrace přes hranice kraje význam nejmenší, je Opava. Okresem s největší hrubou mírou imigrace uvnitř kraje je Frýdek-Místek, okresem s největší hrubou mírou emigrace uvnitř kraje je pak Ostrava-město.

2.4.4 Index preference migračního směru

Index preference migračního směru hodnotí atraktivitu i případnou neatraktivitu jednotlivých okresů pro migranty. Tento ukazatel byl vypočten jen z dat, týkajících se migrace uvnitř kraje, odráží tedy jen preferované migrační směry vnitřního krajského stěhování. Budou zde shrnuty preferované směry pro stěhování z jednotlivých okresů.

Nejpreferovanějším cílem stěhování pro okres Bruntál je okres Opava – lidé se sem stěhovali v průměru za sledované období asi 2,4krát více, než co by odpovídalo náhodné volbě. Naopak, silně nepreferovaným směrem byl pro obyvatele bruntálského okresu okres Frýdek-Místek, průměrná hodnota indexu pro tento směr byla 0,4. Obě hodnoty lze vysvětlit na základě geografické vzdálenosti – Opava je jediný z okresů kraje, se kterým bruntálský okres sousedí, a Frýdek-Místek leží na opačném konci kraje.

Pro Frýdek-Místek je nejpreferovanějším cílem migrace okres Karviná s hodnotou indexu 2,1. Naopak nejméně oblíbeným směrem je opavský okres, pro nějž měl index hodnotu 0,3. Frýdek-Místek a Karviná jsou sousední okresy, navíc je spojuje i v minulosti velmi podobné zaměření ekonomiky okresu. Okres Opava je z geografického pohledu dále a svým charakterem těmito dvěma okresům není příliš podobný.

Obyvatelé okresu Karviná nejčastěji volí jako cíl migrace okres Frýdek-Místek, hodnota indexu je 1,9. Naopak nejméně často migrují do opavského okresu, pro který má index hodnotu jen 0,3. Pro první vztah může být důvodem blízkost obou okresů, pro druhý to, že ačkoli oba okresy sousedí, centrum opavského okresu se nachází, z pohledu Karviné, v odlehlejší části.

Pro okres Nový Jičín je nejpreferovanějším migračním cílem uvnitř kraje okres Ostrava-město, hodnota indexu je 1,7. Naopak nejméně si místní lidé volí jako cíl migrace Karvinou s hodnotou indexu 0,5. Vysvětlením může být nejen vzájemná blízkost Ostravy a novojičínského okresu, ale především postavení Ostravy jako centra celého kraje.

U opavského okresu je dosáhl nejvyšší hodnoty indexu preference migračního směru okres Bruntál průměrnou hodnotou 2,9. Naopak nejnižších hodnot tento index nabyl pro okres Frýdek-Místek a to 0,3. Frýdek-Místek a Opava jsou geograficky poměrně vzdálené, což může být důvodem pro jejich vzájemnou migrační „neoblíbenost“. Naopak Bruntál a Opava jsou si svým, vzhledem ke zbytku kraje „venkovštějším“ charakterem, ale i geograficky velmi blízké.

Pro obyvatele okresu Ostrava-město je nejpreferovanějším migračním cílem v kraji okres Opava s hodnotou indexu 1,8. Nejméně preferovaný byl pro ně okres Bruntál s průměrnou hodnotou 0,9. Pro oblíbenost Opavy jednoznačně hovoří její blízkost.

Index preference migračního směru pro jednotlivé okresy ukázal na nejčastější cíle migrací z jednotlivých okresů ale i na to, jak jsou pro sebe okresy vzájemně atraktivní. Například okresy Opava a Ostrava-město, Karviná a Frýdek-Místek, Bruntál a Opava jsou

pro sebe vzájemně atraktivními migračními cíly. Naopak například okresy Opava a Frýdek-Místek vzájemně pro své obyvatele nepředstavují lákavý cíl migrace.

2.4.5 Bachiho index

Podobným ukazatelem jako index preference migračního směru je Bachiho index, který zohledňuje populační velikost území. Vývoj tohoto ukazatele v Moravskoslezském kraji a ve sledovaném období stručně shrnuje tato část práce.

Jak už bylo uvedeno v kapitole 1.6.7, Bachiho index porovnává skutečnou migraci mezi dvěma územními celky s migrací teoretickou, která se odvíjí od velikosti těchto území.

Pro okresy moravskoslezského kraje v letech 1995 – 2005 se hodnoty tohoto indexu pohybovaly na o něco nižší úrovni než hodnoty indexu preference migračního směru.

Maximální hodnoty tento index nabývá pro směr z Ostravy-města do Frýdku-Místku, což koresponduje s velikostí objemem stěhování v tomto směru. Hodnota indexu byla v roce 2005 2,20 a průměr za celé období je 1,79. Skutečná migrace v tomto směru je tedy asi 2x větší, než jaká by odpovídala velikosti obou okresů. Relativně silná je i vzájemná vazba mezi okresy Opava a Ostrava-město, která se pohybuje nad hodnotou 1,6.

Naopak nejnižší hodnoty tento index dosahuje pro stěhování z Frýdku-Místku do Opavy a naopak. Vzhledem k velikosti obou okresů je migrace mezi nimi pod svými teoretickými možnostmi.

Průměrná hodnota Bachiho indexu pro všechny okresy v kraji se po celé sledované období drží na v rozmezí 0,85 – 0,89, je tedy poměrně stabilní. Dalo by se tedy říci, že obyvatelé Moravskoslezského kraje se na okresní úrovni stěhují méně, než jak by zodpovídalo velikosti tamní populace.

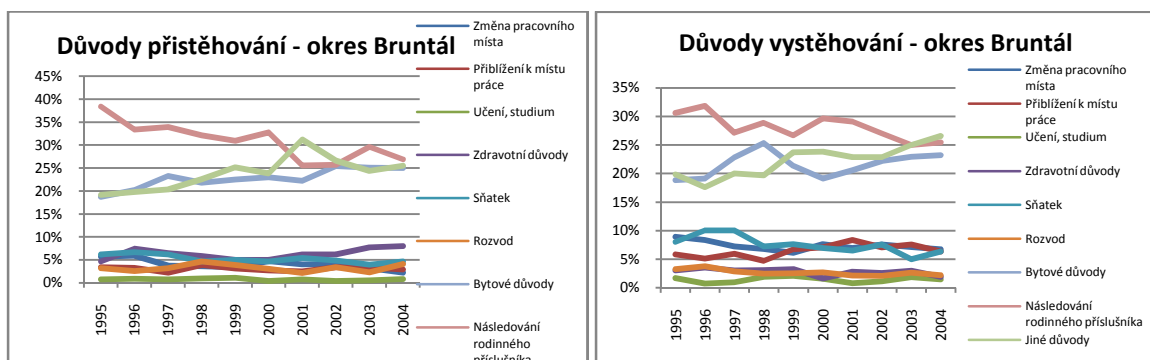
Kompletní hodnoty Bachiho indexu pro všechny okresy a roky jsou v příloze.

2.4.6 Důvody migrace

Důvody pro stěhování byly zjišťovány jen do roku 2004, kdy došlo k metodickým změnám (viz 2.1). K dispozici jsou data na okresní úrovni, bohužel se ale nejsou dostupná data, která by se týkala jen vnitřního stěhování v kraji. Následující přehled vývoje procentního zastoupení sledovaných důvodů pro migraci v jednotlivých okresech Moravskoslezského kraje tedy zahrnuje i data o migraci přes hranice kraje, nicméně

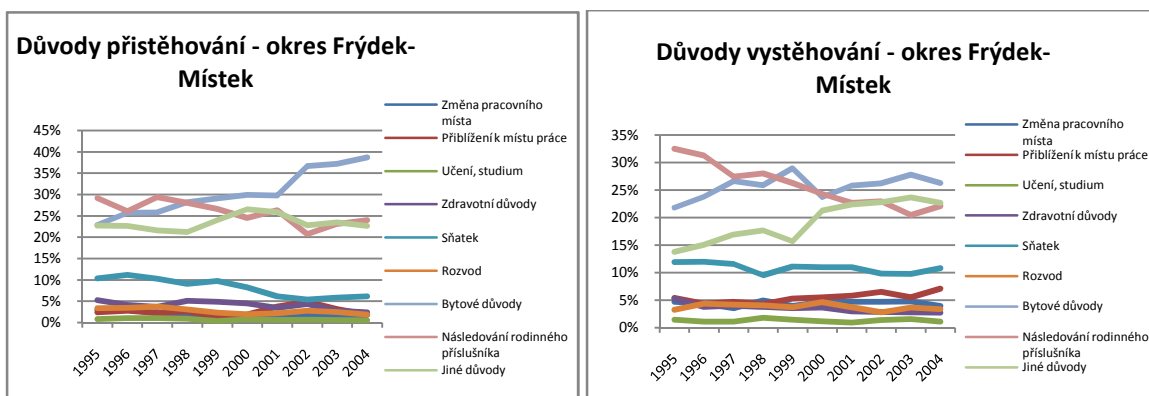
myslím, že i tak má tento rozbor svou vypovídací hodnotu a že může upozornit na to, čím, jsou okresy atraktivní a naopak.

Důvody, které byly v této statistice zjišťovány, jsou následující: změna pracovního místa, přiblížení k místu práce, učení a studium, zdravotní důvody, sňatek, rozvod, bytové důvody, následování rodinného příslušníka a jiné důvody.

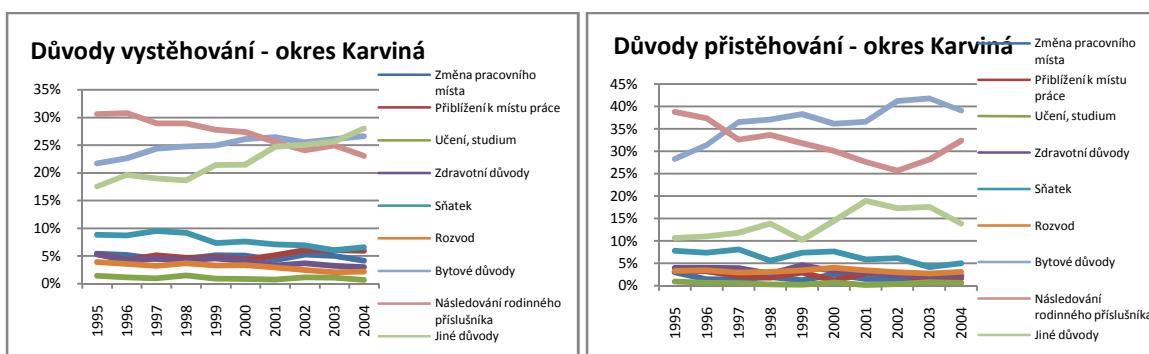
Graf 8 a Graf 9 Důvody přistěhování a vystěhování pro okres Bruntál, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Grafy 8 a 9 sledují okres Bruntál. Je jasně vidět, že nejčastější důvody pro přistěhování, ale i pro vystěhování z okresu byly následování rodinného příslušníka, bytové důvody a také jiné důvody. První z nich, následování rodinného příslušníka zaujímá v obou případech přibližně třetinu případů stěhování. Je zvláštní, že i stěhování z bytových důvodů je poměrně vyrovnané u přistěhovalých i vystěhovalých. Podobný vývoj má i uvedení důvodu „jiné důvody“, zastoupení této kategorie má rostoucí trend a je jen otázkou, zda se jedná o důvody, které nespádají do žádné z kategorií, nebo zda se jedná spíše o neochotu své důvody sdělovat. Pokud bychom sloučili 2 kategorie týkající se práce – změnu pracovního místa a přiblížení se pracovnímu místu, zjistili bychom, že tyto širší pracovní důvody se na přistěhování podílí přibližně 6-8% a na vystěhování výrazně více – asi 12%.

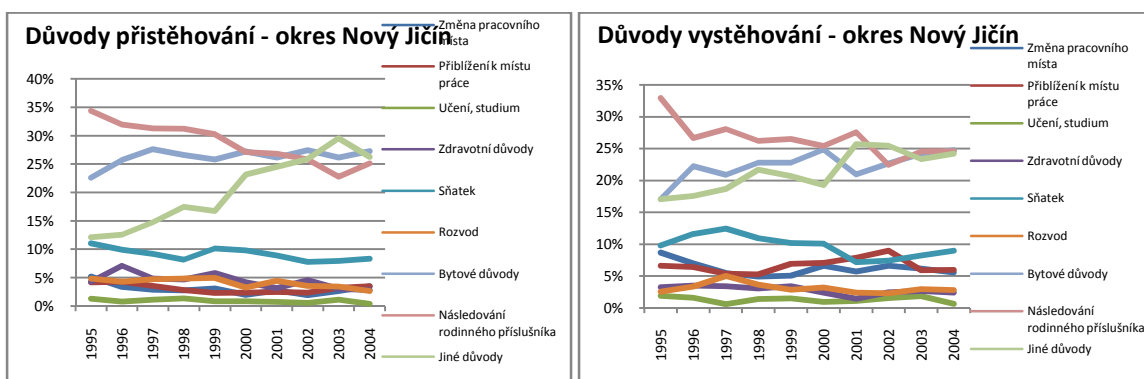
Graf 10 a Graf 11 Důvody přistěhování a vystěhování pro okres Frýdek-Místek, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

To, jaké důvody vedly k přistěhování a k vystěhování z okresu Frýdek-Místek ukazují grafy 10 a 11. I zde jsou nejrozšířenější tři důvody stejné jako v předešlém případě – bytové důvody, následování rodinného příslušníka a jiné důvody. K těmto třem se ale připojuje i důvod čtvrtý – sňatek, který se více projevuje při vystěhování z okresu, kde se týká asi desetiny případů stěhování. Pokud bychom i tady sloučili pracovní důvody do jedné kategorie, zjistili bychom, že z pracovních důvodů se výrazně více lidí vystěhovává než přistěhovává. Z toho je vidět, že tento okres, který vyniká kladným saldem vnitrokrasné migrace, je atraktivní spíše z jiného než hospodářského hlediska.

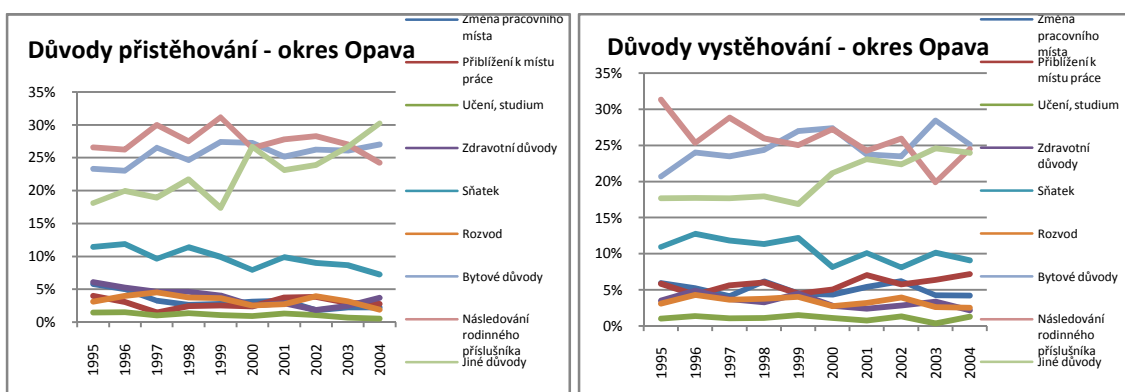
Graf 12 a Graf 13 Důvody přistěhování a vystěhování pro okres Karviná, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Situaci v okrese Karviná ilustrují grafy 12 a 13. I v tomto okrese platí, že se sem lidé nejvíce stěhují kvůli svým rodinným příslušníkům a kvůli bydlení, přičemž bytové důvody převažují. U vystěhování jsou důvody tytéž, jen jejich poměry jsou vyrovnanější. Pracovní důvody jsou i zde spíše důvodem k vystěhování z okresu než k přistěhování. Vzhledem k hospodářské situaci okresu tento stav nepřekvapuje.

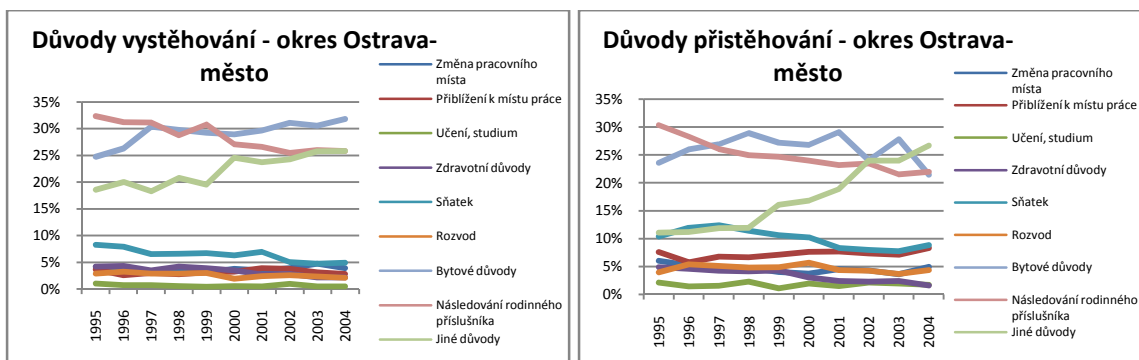
Graf 14 a Graf 15 Důvody přistěhování a vystěhování pro okres Nový Jičín, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Situaci v novojičínském okrese ilustrují grafy 14 a 15. I tady jsou stejné tři hlavní důvody pro přistěhování i vystěhování. V tomto okrese je nejvyšší podíl šířeji pojatých pracovních důvodů u vystěhování z okresu – kolem 16%.

Graf 16 a Graf 17 Důvody přistěhování a vystěhování pro okres Opava, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Okres Opava je na tom, co se důvodů pro migraci týká, víceméně stejně jako předchozí okresy. Vzhledem k přítomnosti vysoké školy by se dalo předpokládat, že by se tu více než v ostatních okresech (kromě Ostravy-města) mohly vyskytovat důvody učení a studium. Tento předpoklad se neprokázal, jen málo lidí, kteří studují vysokou školu, kvůli tomu oficiálně mění své trvalé bydliště. Navíc Slezská univerzita v Opavě není příliš velká co do velikosti a významu.

Graf 18 a Graf 19 Důvody přistěhování a vystěhování pro okres Ostrava-město, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

V hlavních důvodech migrace se ani okres Ostrava-město neliší od ostatních v kraji. Překvapivé není ani to, že nejmenší podíl lidí ze všech okresů v kraji odtud odchází kvůli práci a naopak je to okres, kam přichází z pracovních důvodů největší procento lidí. Ani v tomto okrese se nepotvrdil předpoklad, že by odsud mohlo odcházet více lidí ze zdravotních důvodů, nebo že by sem mohli směřovat migranti ze studijních důvodů.

V této části analýzy se neprojeví výraznější meziokresní rozdíly. U všech okresů se jako nejčastěji opakující se důvody objevovaly bytové důvody, následování rodinného příslušníka a pak také jiné důvody. V některých okresech se ještě viditelně projevil sňatek jako důvod pro stěhování.

Vzhledem k předchozí charakteristice okresů by bylo možné očekávat větší četnost uvedení důvodů jako pracovní nebo zdravotní. Zdravotní důvody jsou uváděny u všech okresů na velmi podobné úrovni kolem 5%, neprojevila se tedy větší četnost v okresech, které mají životní prostředí poznamenané dřívějšími ekonomickými aktivitami.

Možným důvodem může být vztah k místu a silné sociální vazby. Dalším vysvětlením může být to, že lidé, kterých se zejména dotkla restrukturalizace místního hospodářství, jsou už starší a mají hodnotové žebříčky, kde práce a kariéra nezabírají čelní místa.

Závěr

V úvodu své bakalářské práce jsem si stanovila několik cílů a na tomto místě se sluší zhodnotit, do jaké míry se je podařilo naplnit.

V teoretické části práce jsem se snažila o stručný a přehledný popis základních teoretických východisek pro zkoumání migrace. Byly zde uvedeny hlavní teorie vysvětlující migraci, její příčiny a důsledky. V další části této kapitoly jsem se zaměřila na popis jednotlivých ukazatelů, pomocí nichž lze migraci zkoumat a hodnotit.

Hlavní část práce obsahuje analýzu vnitřní migrace v Moravskoslezském kraji na okresní úrovni. V úvodu této kapitoly byla uvedena stručná charakteristika kraje a jednotlivých jeho okresů. Pro analýzu migrace byly použity základní i složitější ukazatele. Prvním z nich bylo migrační saldo. Zaměřila jsem se na srovnání velikosti migračních sald okresů, která vznikla stěhováním uvnitř kraje a stěhováním přes hranice kraje. Tento ukazatel hodnotí, zda je pro jednotlivé okresy z hlediska migrační ziskovosti nebo ztrátovosti významnější vnitřní migrace či ne. Salda vnitřní migrace jsou záporná pro okresy Karviná a Ostrava-město, u ostatních okresů jsou salda vnitřní migrace v kraji kladná.

Další část se zaměřovala na hrubé míry imigrace a emigrace okresů, opět jsem sledovala, jakým způsobem migrace tyto hodnoty vznikly – jedná-li se o imigrace či emigraci z území kraje nebo z území mimo kraj. Projevilo se, že pro každý z okresů mají vnitro a mimo krajské migrační proudy jinou důležitost. Příkladem okresu, pro který jsou významnější toky přes hranice kraje, je Bruntál. Okresem, jehož imigranti pochází většinou z kraje je Frýdek-Místek a okresem, a okresem, který emigranti opouští nejčastěji ve prospěch jiného okresu v kraji je Ostrava-město.

V následující části jsem se zabývala velikostí a směrem migračních proudů uvnitř kraje. Centrem kraje je Ostrava, což se projevilo i zde, okres Ostrava-město byl cílem i zdrojem nejsilnějších proudů. Nejsilnější migrační proudy jsou mezi okresy Ostrava-město, Karviná, Frýdek-Místek a Opava. Jedná se o okresy, které jsou na tom z ekonomického hlediska v rámci kraje poměrně lépe než zbývající dva okresy, které se vnitřní migrace účastní menší měrou. Tento stav odpovídá teoretickým předpokladům, že intenzivnější výměna probíhá mezi hospodářsky silnějšími regiony.

Dalšími sledovanými ukazateli byl index preference migračního směru a Bachiho index. Na základě těchto indexů bylo zjištěno, jak jsou pro sebe jednotlivé okresy atraktivní – tedy zda odpovídá migrace z jednoho okresu do druhého náhodné volbě nebo

počtu obyvatel okresů, nebo zda se jedná o proud, který vyjadřuje preferenci či depreferenci vybraného směru. Výsledky těchto indexů jsou v souladu s výše popsányými znaky vnitřní migrace v Moravskoslezském kraji. Projevily se zde opět vazby okresů v centru kraje a okrajové postavení okresu Bruntál.

V závěrečné části své práce jsem se zabývala statistikou zjištěných důvodů migrace. Problémem bylo, že data jsou na úrovni vnitrokraského okresního stěhování nedostupná, vycházela jsem tedy z celkových údajů pro okresy. Očekávala jsem, že se ve zjištěných důvodech stěhování nějak projeví rozdíly mezi okresy, což se bohužel neprokázalo.

Celková migrační situace se v jednotlivých okresech významně liší. Okres Bruntál má vůči zbytku kraje periferní polohu, proto se na vnitřní migraci kraje příliš nepodílí. Opakem situace v bruntálském okresu je okres Frýdek-Místek. Ten je pro ostatní okresy atraktivní a ve vnitřní migraci je z nich nejziskovější. Okres Karviná patří zázemí Ostravy, je s ní proto migračně úzce propojen. Z hlediska vnitřní migrace patří k okresům emigračním. Migrační situace v okresu Nový Jičín je poměrně vyrovnaná, jedná se o ztrátový okres, jehož postavení v kraji z hlediska migrace nepatří k zásadním. Okres Opava je migračně také vyrovnaný, postupem času se dostává mezi významnější cíle vnitřní krajské migrace. Ostrava-město je jednoznačně okresem, který je centrem vnitřní migrace v kraji. Směrem z něj vychází nejsilnější migrační proudy do okolních okresů. Sám o sobě je ztrátový.

Myslím, že cílů vytyčených v úvodu práce bylo dosaženo. Hlavní tendence vnitřní migrace v Moravskoslezském kraji byly popsány, pokusila jsem se i zamyslet se nad jejich možnými příčinami.

Použitá literatura

ROUBÍČEK, Vladimír. *Úvod do demografie*. 1. Vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1997. 352s. ISBN 80-85963-43-4.

PAVLÍK, Z. – RYCHATAŘÍKOVÁ, J. – ŠUBRTOVÁ, A. *Základy demografie*. 1. vydání. Praha: Academia, 1986. 736s. 7672-21-075-86

ČERMÁK, Z. Vývoj migrační mobility v devadesátých letech v České republice.
V HAMPL, M. & KOL. *Regionální vývoj: Specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*. 1. vydání. Praha: nakladatelství DemoArt pro Univerzitu Karlovu v Praze, Přírodovědeckou fakultu, 2001. ISBN 80-902686-6-8. Kapitola 5, str. 87 – 97.

SPANGLER, J. – MYERS, G. Migration and Socioeconomic Development: Today and Yesterday.

In NEUBERGER, E. – BROWN, A. *Internal Migration A Comparative Perspective*. New York: Academic Press, 1977. ISBN 0-12-13-73-50-9. Kapitola 2, str.11 - 35

MORRISON, P. The Functions and Dynamics of the Migration Process.

In NEUBERGER, E. – BROWN, A. *Internal Migration A Comparative Perspective*. New York: Academic Press, 1977. ISBN 0-12-13-73-50-9. Kapitola 4, str.61 - 71

WOKOUN, R. Regionální teorie

V *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. 5. Vydání. Plzeň: nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Kapitola 7, str.86 – 97.

VALENČÍK, R. *Mikroekonomie Doplnující text ke studiu mikroekonomie na magisterském stupni*. 1. vydání. Praha: 2006, ISBN 80-86754-20-0

MATOUŠKOVÁ, Z. - HALOUZKA, P. – BRANDOVÁ, H. – ČERNOCH, J. *Úvod do prostorové ekonomiky*. 1. Vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1993. ISBN 80-7079-506-9

ČERMÁK, Z. Geografické aspekty vnitřní migrace v České republice. *Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje*, 1997, str. 242 - 247

BARTOŇOVÁ, D. Demografické aspekty vnitřní a zahraniční migrace v České republice v 90. letech. *Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje*, 1997, str. 248 – 253

ŠOTKOVSKÝ, I. – TVRDÝ, L. Vývoj přirozeného a migračního přírůstku v obcích Moravskoslezského kraje v letech 1992 až 2001, *Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje*, 2004, str. 33 - 48

Strategie regionálního rozvoje České republiky 2000

Strategie regionálního rozvoje České republiky 2006

URL: <<http://www.mmr.cz/Koncepce-a-strategie>>

Program rozvoje Moravskoslezského kraje.

Agentura pro regionální rozvoj, a.s., 2006

URL: <http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/rr_09.html>, [citováno 5. 3. 2009]

Statistická ročenka Moravskoslezského kraje 2008

Český statistický úřad Ostrava 2008

URL: <<http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/p/13-8101-08>>

Migrace online - E-knihovna

TLAŠKOVÁ, E. – Migrace jako zásadní fenomén Ostravska, 2007

URL: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2033882>> [citováno 4. 4. 2009]

Migrace online - E-knihovna

NESTROJOVÁ, Z., JANKŮ, K. Výlet za onklem Fridrichem: Obyvatelé Hlučínska znovu-nabývají německé občanství a pracují v západní Evropě bez omezení [online]

URL: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2035884>>, [citováno 4.4.2009]

Založení Moravskoslezského energetického klastru ~ CLUSTERPOiNT [online]
URL: <<http://clusterpoint.cz/aktualita/zalozeni-moravskoslezskeho-energetickeho-klastru/>> [citováno 25.3.2009]

Klastry v Moravskoslezském kraji | ARR - Agentura pro regionální rozvoj [online]
URL: <<http://www.arr.cz/cz/hlavni-cinnosti/klastry/klastry-v-moravskoslezskem-kraji.html>> [citováno 25.3.2009]

Nezaměstnanost [online]
URL: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz>> [citováno 25. 3. 2009]

HENIG, D. Migrace [online]
URL: <<http://antropologie.zcu.cz/webzin/migrace>> [citováno 12. 3 2009]

CSISS Classics - Ernest George Ravenstein: The Laws of Migration, 1885. [online]
URL: < <http://www.csis.org/classics/content/90>> [citováno 15. 3. 2009]

Migrationguidestudent.pdf, [online],
URL:
<<http://www.nationalgeographic.com/xpeditions/lessons/09/g68/migrationguidestudent.pdf>> [citováno 20.3.2009]

PČR, PS 1993-1996, tisk 1562000 [online]
URL: <<http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t156200.htm>> [citováno 20.2.2009]

Zákony - Vyhledávání - Portál veřejné správy České republiky [online]
URL: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?kam=zakon&c=347/1997>,
<[http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?](http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?>)>,
<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?kam=zakon&c=347/1997>, http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?kam=zakon&c=176/2001>,
<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?kam=zakon&c=176/2001>

<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?kam=zakon&c=130/2000>,
<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?kam=zakon&c=564/2002>
[citováno 18.3.2009]

Příručka demografické statistiky, stěhování, [online],

URL:

<<http://www.natur.cuni.cz/~mak/gos/demmetodika/www.czso.cz/cz/cisla/0/02/020100/stehovan.htm>> [citováno 21. 3. 2009]

PTÁČEK, P. – TOUŠEK, V. – POLÁŠEK, V. Regionální aspekty vnitřní migrace v České republice v období 1991-2004 [online]

URL: <[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/migrace/\\$File/vladimir_polasek1.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/migrace/$File/vladimir_polasek1.pdf)>
[citováno 12. 1. 2009]

1370-07, Analýza regionálních rozdílů v ČR, obsah | ČSÚ [online]

URL: <[http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/9300294F79/\\$File/137007a2.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/9300294F79/$File/137007a2.pdf)>
[citováno 5. 2. 2009]

Pohyb obyvatelstva | ČSÚ [online],

URL: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/pohyb_obyvatelstva>
[citováno 25. 3. 2009]

Český statistický úřad - OSTRAVA, ÚVODNÍ STRÁNKA [online]

URL: <<http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/okresy>> [citováno 5. 3. 2009]

Vybrané mapy ze SLDB 2001 | ČSÚ, [online]

URL:<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vybrane_mapy_ze_sldb_2001>
[citováno 5. 3. 2009]

Statutární město Havířov - Historie Havířova [online],

URL: <<http://www.havirov-city.cz/historie-a-soucasnost/historie-havirova.html>>
[citováno 8. 3. 2009]

Přílohy

Příloha 1 Hodnoty Bachiho indexu pro okresy Moravskoslezského kraje a roky 1995 – 2005

1995	Okres vystěhování					
Okres přistěhování	Bruntál	Frýdek-Místek	Karviná	Nový Jičín	Opava	Ostrava-město
Bruntál	x	0,28	0,39	0,45	1,28	0,79
Frýdek-Místek	0,28	x	1,36	1,07	0,25	1,51
Karviná	0,65	1,47	x	0,46	0,29	1,39
Nový Jičín	0,36	0,80	0,44	x	0,77	1,34
Opava	1,26	0,33	0,31	0,62	x	1,61
Ostrava-město	0,89	1,18	1,23	1,23	1,83	x
1996	Okres vystěhování					
Okres přistěhování	Bruntál	Frýdek-Místek	Karviná	Nový Jičín	Opava	Ostrava-město
Bruntál	x	0,27	0,39	0,20	1,50	0,72
Frýdek-Místek	0,31	x	1,54	0,75	0,34	1,44
Karviná	0,40	1,56	x	0,36	0,36	1,28
Nový Jičín	0,38	0,99	0,44	x	0,60	1,34
Opava	1,14	0,22	0,23	0,65	x	1,87
Ostrava-město	0,68	1,34	1,35	1,33	1,49	x
1997	Okres vystěhování					
Okres přistěhování	Bruntál	Frýdek-Místek	Karviná	Nový Jičín	Opava	Ostrava-město
Bruntál	x	0,39	0,65	0,28	1,75	0,71
Frýdek-Místek	0,44	x	1,56	1,01	0,16	1,52
Karviná	0,37	1,22	x	0,30	0,39	1,26
Nový Jičín	0,46	0,95	0,42	x	0,79	1,34
Opava	1,91	0,26	0,29	0,55	x	1,90
Ostrava-město	0,76	1,29	1,10	1,08	1,75	x
1998	Okres vystěhování					
Okres přistěhování	Bruntál	Frýdek-Místek	Karviná	Nový Jičín	Opava	Ostrava-město
Bruntál	x	0,35	0,37	0,35	1,28	0,66
Frýdek-Místek	0,39	x	1,52	0,78	0,25	1,86
Karviná	0,41	1,32	x	0,27	0,27	1,24
Nový Jičín	0,56	0,85	0,28	x	0,74	1,56
Opava	1,20	0,19	0,30	0,68	x	1,63
Ostrava-město	0,96	1,32	1,31	1,22	1,62	x
1999	Okres vystěhování					
Okres přistěhování	Bruntál	Frýdek-Místek	Karviná	Nový Jičín	Opava	Ostrava-město
Bruntál	x	0,20	0,42	0,26	1,14	0,60

Frýdek-Místek	0,33	x	1,43	0,70	0,36	1,70
Karviná	0,38	1,27	x	0,31	0,33	1,27
Nový Jičín	0,26	0,83	0,29	x	0,71	1,50
Opava	1,02	0,17	0,30	0,64	x	1,92
Ostrava-město	0,96	1,53	1,45	1,15	1,52	x
2000	Okres vystěhování					
Okres přistěhování	Bruntál	Frýdek-Místek	Karviná	Nový Jičín	Opava	Ostrava-město
Bruntál	x	0,30	0,65	0,45	1,71	0,77
Frýdek-Místek	0,29	x	1,66	0,72	0,17	1,59
Karviná	0,32	1,16	x	0,24	0,22	1,04
Nový Jičín	0,47	0,92	0,40	x	0,85	1,62
Opava	1,28	0,15	0,36	0,69	x	1,94
Ostrava-město	0,94	1,21	1,31	1,22	1,75	x
2001	Okres vystěhování					
Okres přistěhování	Bruntál	Frýdek-Místek	Karviná	Nový Jičín	Opava	Ostrava-město
Bruntál	x	0,22	0,43	0,49	1,35	0,70
Frýdek-Místek	0,34	x	1,87	0,69	0,19	1,93
Karviná	0,44	1,21	x	0,16	0,29	1,06
Nový Jičín	0,45	0,75	0,33	x	0,64	1,41
Opava	1,53	0,21	0,36	0,48	x	1,61
Ostrava-město	0,69	1,32	1,37	1,49	1,69	x
2002	Okres vystěhování					
Okres přistěhování	Bruntál	Frýdek-Místek	Karviná	Nový Jičín	Opava	Ostrava-město
	x	0,27	0,32	0,36	1,53	0,72
Frýdek-Místek	0,17	x	1,83	0,73	0,27	1,92
Karviná	0,40	1,19	x	0,34	0,26	1,12
Nový Jičín	0,36	0,63	0,39	x	0,60	1,39
Opava	1,34	0,18	0,27	0,58	x	1,67
Ostrava-město	0,76	1,38	1,40	1,16	1,83	x
2003	Okres vystěhování					
Okres přistěhování	Bruntál	Frýdek-Místek	Karviná	Nový Jičín	Opava	Ostrava-město
Bruntál	x	0,22	0,38	0,47	1,55	0,52
Frýdek-Místek	0,21	x	1,76	1,01	0,24	1,95
Karviná	0,37	1,28	x	0,25	0,26	1,17
Nový Jičín	0,53	0,79	0,37	x	0,47	1,59
Opava	1,15	0,18	0,39	0,62	x	1,88
Ostrava-město	0,77	1,04	1,35	1,34	1,50	x
2004	Okres vystěhování					
Okres přistěhování	Bruntál	Frýdek-Místek	Karviná	Nový Jičín	Opava	Ostrava-město
Bruntál	x	0,18	0,33	0,40	1,54	0,60
Frýdek-Místek	0,30	x	2,09	0,86	0,25	2,06

Karviná	0,34	1,20	x	0,25	0,36	1,31
Nový Jičín	0,42	0,72	0,32	x	0,55	1,75
Opava	1,39	0,24	0,30	0,51	x	1,92
Ostrava-město	0,78	0,96	1,10	1,04	1,44	x
2005	Okres vystěhování					
Okres přistěhování	Bruntál	Frýdek-Místek	Karviná	Nový Jičín	Opava	Ostrava-město
Bruntál	x	0,24	0,24	0,27	1,72	0,79
Frýdek-Místek	0,26	x	1,80	0,87	0,31	2,20
Karviná	0,30	1,21	x	0,19	0,25	1,10
Nový Jičín	0,43	0,81	0,37	x	0,60	1,58
Opava	1,43	0,19	0,35	0,62	x	1,94
Ostrava-město	0,74	1,14	1,15	0,99	1,58	x

Příloha 2 Hlášení o stěhování

Seznam grafů a tabulek

Obrázek 1 Základní typy migrace, zdroj: vlastní zpracování	8
Obrázek 2 – Moravskoslezský kraj, zdroj: Statistická ročenka Moravskoslezského kraje 2008	22
Obrázek 3 Typologie okresů ČR dle nejvyššího ukončeného vzdělání obyvatel ve věku 15 a více let – SLDB2001;	25
Obrázek 4 Okresy Moravskoslezského kraje, zdroj: ČSÚ.....	29
Obrázek 5 Hlavní migrační proudy v Moravskoslezském kraji v roce 1995, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ	35
Obrázek 6 Hlavní migrační proudy v Moravskoslezském kraji v roce 2000, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ	35
Obrázek 7 Hlavní migrační proudy v Moravskoslezském kraji v roce 2005, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ	36
Graf 1 Hlavní oblasti pro zlepšení podmínek podnikání v kraji, zdroj: Program rozvoje Moravskoslezského kraje	28
Graf 2 Hrubé míry migrace v okrese Bruntál, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ	37

Graf 3 Hrubé míry migrace v okrese Frýdek-Místek, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ	38
Graf 4 Hrubé míry migrace v okrese Karviná, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ	39
Graf 5 Hrubé míry migrace v okrese Nový Jičín, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ	39
Graf 6 Hrubé míry migrace v okrese Opava, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ	40
Graf 7 Hrubé míry migrace v okrese Ostrava-město, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ	41
Graf 8 a Graf 9 Důvody přistěhování a vystěhování pro okres Bruntál, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ	44
Graf 10 a Graf 11 Důvody přistěhování a vystěhování pro okres Frýdek-Místek, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ	45
Graf 12 a Graf 13 Důvody přistěhování a vystěhování pro okres Karviná, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ	45
Graf 14 a Graf 15 Důvody přistěhování a vystěhování pro okres Nový Jičín, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ	46
Graf 16 a Graf 17 Důvody přistěhování a vystěhování pro okres Opava, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ	46
Graf 18 a Graf 19 Důvody přistěhování a vystěhování pro okres Ostrava-město, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ	47
 Tabulka 1 Osídlení Moravskoslezského kraje, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ	 24
Tabulka 2 Obyvatelstvo Moravskoslezského kraje, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ	24
Tabulka 3 Ekonomické ukazatele Moravskoslezského kraje, zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ	26

Abstrakt

Bakalářská práce mapuje vývojové tendence vnitřní migrace v Moravskoslezském kraji v letech 1995-2005 a identifikuje příčiny jednotlivých vývojových tendencí. Čtenáři je představena teoretická stránka problémů migrace, včetně jednotlivých přístupů k analýze migrace. Následně jsou teoreticky rozebrány jednotlivé ukazatele z pohledu konstrukce ukazatele, výhod i nevýhod jednotlivých ukazatelů.

V praktické části práce je proveden výpočet vybraných ukazatelů vnitřní migrace v Moravskoslezském kraji a jejich zhodnocení. Výchozím bodem analýzy je stručná charakteristika kraje a jeho okresů s důrazem na okolnosti, jež mohou migraci ovlivňovat. Analýza dále pokračuje výpočtem jednotlivých ukazatelů pro každý okres a vzájemným srovnáním okresů.

V závěru je zhodnocena pozice jednotlivých okresů v kraji a vyhodnocena problematičnost okresu z pohledu vnitřní migrace.

Klíčová slova

- Vnitřní migrace
- Moravskoslezský kraj
- Demografie

Abstract

Bachelor thesis describes trends of internal migration in Moravian-Silesian region in years 1995-2005 and identifies causes of single development trends. Thesis introduces theoretical problems related to analysis of internal migration, including description of approaches to internal migration analysis. Consequently, selected migration indicators are described, including calculation, strengths and weaknesses of indicators.

Starting point of analysis is description of internal migration related characteristics of all cantons of Moravian-Silesian region. Analysis continues with calculation of internal migration indicators for all cantons. Calculated indicators are used to evaluate internal migration trends.

In bachelor thesis conclusion position of all single cantons in Moravian-Silesian region is evaluated, including definition of problematic cantons.

Key words

- Demography
- Internal migration
- Migration indicators
- Moravian-Silesian region

JEL clasification

- J110 - Demographic Trends and Forecasts; General Migration
- R100 - General Regional Economics (includes Regional Data)
- R230 - Urban, Rural, and Regional Economics: Regional Migration